NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXI. ÉVFOLYAM. 1910. JUNIUS. VI. FÜZET.

MIKSZÁTH.

A teremtő fantázia nem tud olyan megrendítő tragédiákat kigondolni, mint aminővel az élet az emberi szívet megremegteti, bánatba dönti. Ezt éreztük mindnyájan a «nagy mesemondó» ravatalánál, az Akadémia komor gyászban pompázó oszlopcsarnokában alig 14 nappal azután, hogy örömtől és büszkeségtől dobogó szívvel «dallal és virággal» ünnepeltük őt a fővárosi Vigadó dísztermében tartott fényes jubileumi ünnepen.

Dallal és virággal köszöntöttük akkor, midőn Kozma Andor gyönyörű költeménye nyitotta meg s a magyar asszonyok babérágas hódolata fejezte be a legnépszerűbb magyar író meleg, őszinte szeretetet sugárzó ünneplését, melyben a koronás királytól, — aki a Szent István-rend kiskeresztjét adományozta — az egyszerű munkásemberig, — aki a lakatosműhelyek üdvözletét hozta el — osztozott a nemzet minden rétege s melynek visszhangja az őszinte öröm érzésében rezgett át az egész magyar hazán.

Csaknem egy esztendeig készült a magyar nemzet erre az ünnepre. Készült olyan igaz lelkesedéssel, mely az ország minden részében, minden irodalmi vagy közművelődési egyesületben kiváltott, már a Kisfaludy-Társaság május 16-án tartott országos nagy ünnepe előtt is, egy egész sereg helyi «Mikszáth-ünnepet», melyek mind jobban és jobban élesztették és fejlesztették a lelkesedés közös szent érzését. Így történt, hogy a pünkösdhétfői jubileum fényét és melegét csak a legnagyobbal mérhettük össze, ami magyar földön termett, a Jókai lángszellemének szóló fényes ünnepléssel.

Sokat írtak az ünnep lefolyásáról napilapjaink; közölték Kozma Andor remek szép költeményét, a Beöthy Zsolt magas szárnyalású és mély érzésű üdvözlő beszédét, azt a sok-sok szép köszöntőt, melyet a kormány, a főváros és az egyesületek küldöttei mondottak; de egyről nem adhattak számot, arról az örömtől izzó hangulatról, mely az ünnepeltnek és az ünneplőknek érzéseit eggyé forrasztotta. Ott kellett lenni és át kellett élni azt az örömet, mikor Berzeviczy Albert az Akadémia megtiszteléséről, Mikszáth dísztaggá választásáról a nagy írót értesítette; mikor a m. tud. Egyetem a magyar beszéd és a magyar írás legkitünőbb tanítóját díszdoktorrá avatta; midőn a «nemzeti ajándék» okiratait a palócföld nagy szülöttjének, a palócföldi új földbirtokosnak átnyujtották; midőn a magyar festők rajzaik szép gyüjteményével kedveskedtek az írással festő nagy művésznek; s midőn a magyar asszonyok egyszerű babéraggal hódolnak a magyar szellem geniális képviselőjének.

Ott kellett lenni és át kellett élni, hogy soha el ne feledhessük a meghatottságnak azt a nagy pillanatát, midőn Mikszáth az ő kedves, humoros modorában megköszönte mindazoknak, akik ott voltak és akik ott nem voltak, hogy neki annyi és olyan nagy örömet szereztek; ő is mindenkinek örömet akart szerezni, mikor — az ünnepeltetésnek súlya dacára is «igazán boldognak» vallotta magát. Ereklyeként fogjuk őrizni ezt az utólérhetetlenül kedves beszédet, hiszen ez volt az utolsó irodalmi műve. Azontúl csak politikai beszédeket mondott mármarosszigeti kortesútján, mely megölte. Mintha sejtette volna végzetét, azt mondta a jubileumon kerülete üdvözlő küldöttségének: ... «bizony elhozhatták volna már a mandátumot is.» ...

Ha elhozhatták volna! És ha annak a sok jókivánságnak, mely annyi ezer szerető szívből feléje sugárzott, csak valamelyes foganatja lehetett volna, akkor Mikszáth még évtizedeken át gazdagíthatta volna újabb és szebbnél szebb költői alkotásokkal a magyar nemzetet.

Nem úgy történt. Akit csak nemrég «dallal és virággal» köszöntöttünk, attól most «könnyel és virággal» búcsuzunk.

S tán soha költőért omló könny nem volt fájóbb, mint Mikszáth ravatalánál, hisz csak most, az ünnepségek hatása alatt ébredtünk annak tudatára, hogy mit bírunk benne és hogy menynyire szeretjük. Most, mikor már késő! De elvesztésén kesergő mély fájdalmunkban is érezzük azt a büszkeséget, hogy a mienk volt, hogy nekünk mesélt, hogy a mi zengzetes szép nyelvünkön írta világszép históriáit, hogy ez az istenáldotta költő nemcsak származására, de elméje és szíve szerint is igaz magyar volt.

Ezt a felemelő, vigasztaló érzésünket juttatta kifejezésre Beöthy Zsolt, aki — mint a jubileumi ünnepen — itt is a magyar írók nevében beszélt és akinek már annyi hálával tartozunk azért, hogy mindnyájunk szívéből ellesi és diadalra juttatja a szót.

«Az igazi nagyok» — mondá Beöthy beszéde végén — «nem némulnak el a halálban. Te sem lész néma halottunk. Lesz szavad mindenkihez, a művészi gyönyörűségből kihangzó jó és bölcs szavad. Az ifjú leánynak azt mondod: Csak mosolyogj, mert a te mosolyod kincse az életnek. A magyar parasztnak azt mondod: Szeresd a földet és véreidet. A magyar úrnak azt mondod: Számolj az idővel és láss dologhoz. Tengerentúli véreinknek azt mondod: Jöjjetek haza. Politikusainknak azt mondod: A legnagyobb felelősség súlyát csak a legnagyobb felelősségérzet viselheti becsülettel és sikerrel. Felséges urunknak azt mondod: Nincs igazabb nép a mi népünknél. Mindnyájunknak pedig azt mondod: Maradjatok szívetek és lelketek szerint magyarok.

Megértettünk, megsirattunk, megáldunk, meghallgatunk. Isten veled.»

Így legyen! Ha a végzet kimagyarázhatatlan parancsa szerint már el kellett Mikszáth Kálmánt veszítenünk, legalább értsük és hallgassuk őt meg, hogy áldó siratásunkból áldás fakadjon nemzetünkre; hogy a közös veszteség összetartozásunk érzését a felemelő, megtartó nemzeti érzést erősítse bennünk. És ez az érzés erősítse és tartsa meg nemzetünket!

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

A LELKI ÉLET ISMERETE ÉS A NEVELÉS.

Finom szerkezetű, igen bonyolult mű a mi szellemvilágunk. Ha ki akarunk keresni a sok közül egy kis csavart, egy kis rúgót, melyet elemül ismerhetnénk fel, akkor látjuk csak, hogy nem is elem az már, hanem összetétele az elemeknek, melyek a homályba kívánnak elrejtőzni, mihelyt szembe készülünk velük kerülni. Nem kicsiny kerék vagy rúgó az, amit annak tartottunk, hanem maga is egész szerkezete a kis csavaroknak, kerekeknek. S ezek mindegyikének akad olyan párja, mely leszegezni, megállítani akarja, olyan is, mely hajtja, űzi, sőt ki akarja röpíteni a gépezetből s eme megállítani-, megsemmisíteni-, összefűződni-, ellöknikívánásból áll elő egy folyamat, melynek ha meg is találjuk egyik végét, hogy felgombolyítsuk végre, íme új szálak zavarnak meg s kuszán és homályban marad mindig valami, aminek teljes kibontásáról le kell mondanunk. Akarati, gondolati és érzelmi momentumok sokszorosan összetett, egymás által színezett, egymást erősítő és gyengítő, legyőző és győzelemre juttató szálaknak szövedéke, amelynek alkotó fonalait keressük. Csak egyet ragadjunk ki óvatosan a sok közül, talán sikerül némi hosszaságban felgombolyítanunk. Nehéz megérteni önmagunkat, pedig csak így érthetjük meg — ami nevelői munkánk feltétele — a gyermeket.

Sokszor van alkalmunk tapasztalni, hogy az átlag felnőttnek tudata sem rendelkezik sok színes, eleven képpel. Ilyenek helyett szürke sémákkal, közképekkel gondolkodik. A közönséges, mindennapi életében eligazodik velük, de szellemét ezek nem táplálják, amiért is e szellem mind vérszegényebb, halavá-

nyabb, mozdulatlanabb lesz. Ha emberünk fát lát, vagy virág nyílik közelében, ha hegyek emelkednek előtte, neki mindez nem sokat mond, ő ezt már «ismeri», mert az észrevétel pillanatában azonnal tudatába tolul a közkép a maga általánosságában és megakadályozza abban, hogy a jelenséget összes részleteiben, igazi valójában, csak egyszer létező egyéni életében fogja fel. A közkép irigy, színeket felszívó közvetítő.

S minthogy érzelmeink nem egyebek, mint énünknek részvétele a szellem élményeiben, e részvétel annál élénkebb, mennél nyomatékosabb az élmény, mennél inkább kiemelkedik a többi közül. A kedélyt nem indíthatják meg sablonos, színtelen gondolatelemek. Ezért kell elősegítenünk, támogatnunk az élénk, egyéni színezettel bíró képek keletkezését a gyermeknél.

A színtelen, sablonos gondolatelemek miatt oly nehéz egymást megértenünk. Az egyik ember például felfog egy dolgot teljes szépségében, élettől rezgő egyéni finomságaival, miközben lelke hullámzik, örvend, gyönyörködik, elragadtatással telik el. A másik pedig nem lát, nem érez ebből semmit; ott áll az ő kész, szegényes képeivel, melyekhez nem tud mit hozzátenni s áll hidegen, mozdulatlan kedéllyel. Végtelen távolság választ el egymástól két ilyen embert.

Maga a beszéd, a nyelv használata előmozdítja a közképek alakulását és túlsúlyra jutását. A tárgyak elnevezése már eleve oly szellemben történt, hogy az elnevezés egy egész fajra vagy nemre vonatkozott. Az igazi nevek mindig kivételek, ezek kifejezetten vonatkoztak oly személyre vagy tárgyra, akivel, vagy amellyel az elnevező vagy elnevezők sajátos, egyszer fennálló vagy annak tartott közvetlen viszonyba léptek. De az eleinte nevekül használt szavak közül sokat vittek át később hasonló dolgokra. Az ember a dolgok sokaságával szemben úgy segített magán, hogy a hasonlókat egy közös névvel illetve, mintegy csomagokba foglalta őket, hogy a tágas mező, melyet elméjének bejárnia kellett, áttekinthető legyen. Ha újat látott, akárhányszor valami hasonlóság alapján hamarosan beraktározta a már meglevő csomagokba. Így történik ez ma is, sokszor nagyon

felületes szemlélet után, amiért is nem egyszer kerül valami a nem megfelelő csomagba, különösen az erkölcsi és más elvont természetű ideáknál. Sajnos, nem egy esetben pedig az a baj, hogy az ember nagyon kevésszámú csomagba köt össze mindent s így a dolgok finomabb különbségei, árnyalatai számára nincs érzéke. Ezért teszi tönkre a gyermek lelki életét a leckének bemagoltatása, a gépies szótanulás.

Pedig lelkünknek sajátos tulajdonsága, hogy aziránt érdeklődik elevenen, ami ellentáll a csomagbakötésnek. Úgynevezett «blazirt»-emberek számára nincsenek egyedek; ismer «férj»-et, «asszony»-t, kaszinótagot, nem kaszinótagot, vidékit, szalonhölgyet, legalább is ismerni véli és mindenekre ráalkalmazza könyörtelenül a maga kategeriáit. Könyörtelenül, mert mindig valami érzéketlenség, áthaladás, átgázolás rejlik az embereknek e besorozásában. Annyi bizonyos, mihelyt valaki egy embert valamely fajba sorolt be, már nem érdeklődik iránta bensőbben, nem szereti. Az a kapu, melyen át lélek lélekkel közvetlenül érintkezhetik, az az egyéni életnek mély megértése; ha ez bezárúlt, már csak közvetett találkozások lehetségesek a perifériákon.

Az egyéniben találkoznak egymással szeretet és művészet. Ezt ragadja meg a művészet szerető, intuitiv utánképző erővel, míg a tudomány az általánosan alkalmazható törvényeket kutatja logikus összefüggésükben. A legtökéletesebb művészi alakítás az, mely legnagyobb erővel ragad ki egyet az életjelenségek nagy tömegéből s midőn ezt sajátos életének melegvérű lüktetésével állítja elénk, mégis hosszú időkre igazzá és érvényessé tette művét.

Sokszor tapasztaljuk, hogy egyes tudományágakban kiváló ismeretekkel rendelkező emberek a más téren felmerülő dolgok és eszmék iránt érzéketlenek s csodálkozásunkra itt egy pár közhellyel akarnak mindent elintézni. Bár igaz, hogy minden tudományág mívelése ma nagyfokú elmélyedést, hosszú, kitartó munkát követel, csak így haladhat valaki előre, mégsem kell senkinek sem süketté és vakká lennie a nagy egész iránt. Az

elmélyedést mindig kell, hogy eszmélés kövesse, ahogy Herbart nevezi a rendes lelki lélegzetvételnek folyamatát. Az eszmélés olyan magaslatra vezeti el az egyéneket, honnan az útra láthatunk, mely idevezetett, hol megállapodva, lelkünkkel asszimálnunk kell a felfogott gondolatmennyiséget. Innen tovább is terjednek pillantásaink: az ezután elérendő magaslatok felé s innen kell önmagunkra is ráeszmélnünk. Valjon, ha jól odahallgatunk, nem törnek-e fel lelkünk mélyéből disszonans hangok, melyek arról tesznek tanúságot, hogy sok mindent elhanyagoltunk magunkban azalatt, míg az egyik úton előrehaladtunk s talán éppen olyasmit, ami képessé tehetne minket arra, hogy a megtanultakat alkalmazni, felhasználni tudjuk. Sok embert bizonyos nehézkesség s a szükséges világos látásnak hiánya ilyenkor arra késztet, hogy a már megkezdett úton tovább menjen s a disszonans, kellemetlen hangokat úgy akarja elhallgattatni, hogy nem hallgat reájuk, vagy elfojtani igyekszik őket. Pedig az a mező, melyet elhanyagolunk, nem tűnik el azért, mert útban van nekünk. De parlagon és műveletlenül marad és az idők haladtával mind rögösebb, sivárabb lesz magunknak is, másoknak is.

Nem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy az embernek értéke nem a gondolattól, az ismerettől függ, hanem a cselekvéstől. A tudásnak is a gyakorlati felhasználás a próbája. Itt tűnik ki a fogalmak világossága, az ítélet biztonsága és következetessége, a kis vagy nagy kör, melyben a szellem biztosan mozoghat.

A tanítás, például, nemcsak próbája a tudás értékének. Aki valakit úgy akar valamire megtanítani, hogy a megtanult anyag szorosan hozzáfűződjék a tanuló képzeteihez s ő így azzal bánni tudjon, annak nemcsak alaposan kell értenie az előadottakhoz, — mert a dolgokat teljesen szét kell szednie és újra összeraknia, — hanem ismernie kell az ember lelki életét s a körülményeket, melyek arra behatással vannak. Az igazi tanító éppen ezért kerüli a sablonosságot s az egyéni felismerésére és kifejlesztésére törekszik.

Az erkölcsi élet értéke pedig még inkább függ a tettől. Ezt az igazságot nem szívlelhetik meg eléggé rajongó, önmagukat gondolataik szépsége révén felmagasztaló ifjak, akik igen sokszor nem állják meg az élet próbáit, akik másként cselekszenek, mint beszélnek, valami rendkívüli alkalomra várnak, amidőn ragyogtathatnák tulajdonságaikat s nem érkeznek el azon igazságig, hogy éppen a mindennapi élet sokszor kicsinyesnek látszó eseteiben, a hétköznap örlő hatása alatt nyilvánul meg, mily mélységben gyökereznek elveik, eszméik és hajlamaik. Midőn gyengébb és erősebb vágyak, világosabb és homályosabb képzetek küzdenek egymással, nem mindig azok kerekednek felül, melyekkel az ember tetszeleg magának, hanem azon vágyak, melyek természetében mélyebben rejlenek s azon képzetek lesznek döntő hatásúak, melyek a többi képzetben s hajlamokban hívebb szövetségesekre találnak.

A fogékonyság elárúlja a lélek igazi minőségét, fejlettségének fokát. Amely irányban ez legkönnyebben és legbiztosabban megragadható, azon irányban élnek hajlamai s itt gyűjtött magának legtöbb képzetet, melyeket könnyü a tudatba emelni s hasonlókkal kapcsolatba hozni. Megismerhetjük az embereket, ha következetesen megfigyeljük őket aziránt, valjon több dolog közül melyiket hagyják el a másiknak kedvéért. Valódi, nem szenvelgett hajlamaik így nyilvánulnak meg.

A gyermek eredeti jó hajlamai sokszor elenyésznek vagy rosszúl fejlődnek a nevelés, az életkörülmények s a környezetnek kedvezőtlen hatása alatt. Súlyos anyagi gondok eltompítják rendesen a dolgok iránti önzetlen, tárgyilagos érdeklődést. A képzetek mind színtelenebbeké válnak s a szellemet köd lepi. Fogékonyság csak aziránt marad fenn leginkább, ami az anyagi ént közelebbről érdekli. Azonkívül ellapult, szegényes közképek alkotják a szellemi élet tartalmát.

A túlzottan utilitaris gondolkodásmódból következik sok embernek olynemű szellemi dispositiója, amely őket önkénytelenül is a dolgoknak és személyeknek az érdek szempontjából való felfogására készti. Ezek a dolgoknak belső valósága, valódi

jelentősege iránt vakok. Embernek és tárgynak egyaránt csak a piaci értékét ismerik. Lelki életünket pedig éppen a dolgoknak öncélként és nem eszközül való felfogása gazdagítja. E fogékonyság alapja a folytonos, meg nem szűnő belső fejlődésnek, növekedésnek, míg a haszon- és élvezetvágy, mely mindenekben csak alkalmas vagy alkalmatlan eszközt lát, elsorvasztóan, eldurvítóan hat a lelkekre.

S a felnőttek közé jön a gyermek. Megérkezik bizonytalan, ingatag léptekkel ama nagy mezőnek szélén, amelyen lassankint tapasztalatokat fog gyűjteni, anyagot szellemi élete számára. Vezetni fogják saját érzékeinek mindinkább élénkülő, erősbödő életnyilvánulásai, a szülők, a kis pajtások, a véletlen, a magával hozott hajlamok s aztán az iskola.

Milyen ez a vezetés? Milyen különös a szülőké? Tudják-e átérezni a gyermek elfogulatlan üdeségét e benyomásokkal szemben? Tudják-e levetni énjük súlyát s feltárni lelküket a világ gazdagsága és szépsége számára? Nem aludt-e még ki az a fény bennük, melyet most a dolgokra kell vetniök a gyermek kedvéért? S a mezőkön, hol őt vezetniök kell, látnak-e lelki szemeik többet, mint romokat, felírásokat és az életszükségletek eszközeit?

A gyermeküknek iránti szeretet az emberek lelkét fel szokta frissíteni, ezt általában tapasztaljuk. Új színben látnak sokat és új jelentősége támad mindenféle dolognak. De kell, hogy e felfrissülés tartós maradjon s hozzá élettani és lélektani ismeretek járuljanak. Ugyancsak viszás dolog, hogy embert nevelnek azok, kik nem tudnak az emberi testnek, az érzékéletnek s a lelki fejlődésnek törvényeiből semmit s nem is törekszenek azok megismerésére, még akkor sem, midőn módjukban lenne ezt megtenni.

Gondoljunk csak a beszédnek, az anyanyelv elsajátításának rendkívül bonyolult élettani és lélektani folyamatára! Minden kifejtett, megtanult szónak megvan a maga érzelmi és képzeleti háttere. Nemcsak a szavakat tanulja meg a gyermek, hanem megérzi hovatovább azt is, mily indulatok, különösebb vonat-

kozások és indokolások lappanganak mögöttük az ő környezetében. Minden családban uralkodik bizonyos speciális alaphangulat, melyre hallgatólag mutat reá mindaz, amit ott beszélnek, cselekszenek és gondolnak. Nem beszélhet két családtag egymással anélkül, hogy szavaikat valamely módon öntudatlanul ne a szobáikban s a lakók lelkében uralkodó szellemre vonatkoztatnák. Ezt a légkört beszívja a gyermek s ennek elemeivel vegyülnek és bonyolódnak saját hajlamai, idegalkatának, lelkének legelső nyilvánulásai. A léleknek nehezen megközelíthető, homályos birtoka ez; a fejlődő egyéniségnek, a jellemnek csirája, mely ott szilárdul meg sokszor, hol azt senki sem sejti. Nagy része ez első psychikai mozzanatoknak a tudat alatt marad, de onnan színezi majdan az élményeket, egészen soha sem szabadul meg tőle senki s az alapjává leszen későbbi elhatározásoknak, cselekvéseknek és mulasztásoknak. Csak igen finom tapintatú kezek nyúlhatnak e szálakhoz, melyeket ezen első élmények fonnak, szőnek. Ahol elfogultság, felületesség, az önuralomnak és önbírálatnak hiánya tapasztalható, ott a finom pedagógiai érzék soha ki nem fejlődik.

Aztán jön az iskola. De itt állapodjunk meg. A képzetsoroknak és képzettömegeknek alakulása és az azokra visszaható gátlások, melyek egyrészt a tanulásnak, másfelől pedig a testi és szellemi továbbfejlődésnek következményei, önmagukban beható tanulmányt igényelnek, mely okból ezek csak más alkalommal tárgyalhatók.

Pécs. *Futima Sarolta.*

ZIRZEN JANKA SÍREMLÉKE.

ZIRZEN JANKA SÍREMLÉKE.

Ott áll immár a kerepesi-úti temetőben Zirzen Janka síremléke, hirdetve minden magyar tanítónőnek, hirdetve minden magyar asszonynak, hogy «a szeretet örök életet ád». A szeretet, a tanítványok hálája és szeretete s a jóbarátok kegyeletes tisztelete állította fel a nemes egyszerűséggel pompázó emléket, az elsőt, mellyel magyar tanítónőt megtiszteltek. A jeles szobormű nemcsak emlékkő, megörökíti Zirzen Jankának alakját is abban a keresetlen egyszerűségben, melyben őt mindíg magunk előtt látjuk, védelmezve, dédelgetve, szeretve a gyermekeket, az ő kicsiny és nagy tanítványait.

Az Erzsébet-Nőiskola tanári testülete, élén jelenlegi igazgatójával, Lázárné Kasztner Jankával, intézte a szobor költségeinek összegyűjtésére, a szobor megteremtésére s a síremlék felavatására vonatkozó összes munkálatokat s a május 22-én tartott felavató ünnepen ő helyezte az első koszorút a szobor talapzatára, mély és őszinte tiszteletét, háláját fejezve ki ezzel az intézet alapítója és szeretett volt igazgatója iránt.

A május 22-iki felavatási ünnep az igazán intim, őszinte és meleg ünnepek közül való volt. Csak azok voltak ott, kiket a tisztelet, a szeretet és hála vezetett oda. Még a közoktatási kormány és a főváros képviselői: Molnár Viktor államtitkár és Rényi Dezső tanácsnok is a tisztelet nevében jöttek, csakúgy, mint Berzeviczy Albert, Hampelné Pulszky Polixena, Herich Károlyné, Katonáné Thuránszky Irén, Radnay Rezső tanácsos, Szabó Károly tanfelügyelő, Hegedüs Károly igazgató; a felsőbb leányiskolák igazgatói közül Révy Ferenc, főigazgató, Marsits Rozina, Saláry Irma,

Nendtvichné, Polereczky Irma tanári testületük több tagjával, Geőcze Sarolta igazgató, a II. ker. tanítónőképző tanári testületével, Kovács János a Pedagógium képviseletében és még sokan a hűséges jóbarátok és tanítványok sorából. Nem jöhetett el mind, aki óhajtott, azért sokan — így Wollmann Elma, Rudnay Józsefné stb. — levélben, telegrammban jelezték, hogy lélekben együtt emlékeznek, együtt ünnepelnek a jelenlevőkkel. És koszorút, virágot hoztak valamennyien, hacsak egy csomó liliomot, egy csomó nefelejcset, néhány szál árvácskát is. A szalagokon olvastuk a Mária Dorothea-Egyesület, a budai pedagógium, a budai, a kolozsvári, pozsonyi tanítónőképző, a pozsonyi Zirzen Janka ifjúsági leányegylet, az állami felsőbb leányiskola, a nőipariskola, a Rakovszky-család, a VI. ker. tanítónőképző, a Sebestyén-család, Szarvas Gáborné, Garay Imréné, Vizváry Mariska stb. neveit.

A felavató ünnep az Erzsébet-nőiskolai növendékek énekkarának megható gyászdalával kezdődött. Az ünnepi beszédet Berta Ilona, az Erzsébet-Nőiskola tanárnője, Zirzen Janka egyik kedves tanítványa mondotta, aki ismerte Zirzen szívét és ismerte a tanítványok őhozzá való viszonyát. Azért szólt a költői szárnyalású beszéd mindnyájunk szívéhez. Ide igtatjuk e beszédet teljes egészében, hogy a felavató ünnep kedves emlékeként visszhangozzék az folyóiratunk minden olvasójának szívében.

Berta Ilona így szólt:

«Nem hal meg az, ki milliókra költi,
Dús élte kincsét, ámbár napja múl —
Hanem lerázván mindent, ami földi,
Egy éltető eszmévé finomúl
Mely fenmarad s nőttön nő tiszta fényben,
Amint időben s térben távozik —
Melyhez tekint fel az utód erénye,
Óhajt, remél, hisz és imádkozik!»

Zirzen Janka, nemzeti nőnevelésünk úttörő, bátor, nagy munkása, a magyar tanítónő, nevelőnő mestere, eszményképe, édesanyja, méltó arra, hogy sírjánál, síremléke felavatásánál

megható szép ünnepén azok a szavak hangozzanak el, melyekkel nemzetünk legnagyobb fiát, az eszmék és tettek emberét, tisztelte, dicsőítette a nemzet nagy költője!

Életének dús kincsét, *szerető szívének nevelő erejét* pazarul osztogatta ő is, szívesen, örömmel, boldogan adta oda édesmindnyájunknak, reánk költötte, a magyar nőre, a magyar tanítónőre azzal a nagy, forró vággyal, hogy tovább adjuk, hogy juttassunk belőle mindenkinek, akivel csak érintkezünk, akire hatni tudunk. És ha ezt tesszük, ha az ő nevelő, cselekvő, tetterős szellemében tanítunk, dolgozunk, élünk, akkor nem hal meg ő, akkor milliókra költötte dús élte kincsét, akkor az örökkévalóságot biztosítjuk számára!

Ki ne érezné, hogy Zirzen Janka élete eszmét jelent nekünk? Hogy «lerázván mindent, ami földi, egy éltető eszmévé finomúl!»

Azt az eszmét, azt az igazságot jelenti, hirdeti nekünk az ő munkában és küzdelemben oly gazdag élete, hogy a nőnek, a magyar nőnek a családi körön túl a társadalmi és nemzeti életben is kultur-hivatása van! *De hogy e hivatását csak úgy, csak akkor töltheti be áldásthozón, ha munkájának minden ágában, részletében mozzanatában kifejezésre juttatja női egyéniségének, női mivoltának, méltóságának lényegét: szívének odaadó, résztvevő, gondoskodó, segítő, önmagán uralkodó, önmagát legyőző, áldozni tudó szeretetét!*

Ne feledjük, ez eszme életének eredménye, nem képzelet-alkotta abstrakció. Ő maga talán soha ki nem mondta mint elméletet, de munkás életével gyönyörűen megvalósította.

Reformátori lélek ő, aki látnoki erővel és ideálizmussal a messze jövőbe néz és munkát, új munkakört kér és foglal a magyar nő számára, hogy őt erkölcsileg emelje.

Konzervativ lélek, aki erősen a múltnak talaján áll és félő tisztelettel, bölcseséggel őrködik a magyar nő, a magyar nagyasszony hagyományai felett, melyet erkölcsi tőkének érez.

Gyakorlati szellem, reális erő, aki a jelenben életének keretében, körültekintő bölcseséggel a körülményeket felhasz-

nálva, irányítva, meg is valósítja terveit és megjelöli az útat, melyen azoknak fejlődniök kell.

A maradiságtól megóvja reformátori, jövőt áhító energiája, amely szünetlenül arra ösztönzi, hogy a rendelkezésre álló erők felhasználásával, munkába állításával terveit napról-napra fejlessze, tökéletesítse.

A túlzástól megóvja józan, biztos ítélete, emberismerete és a múltnak tisztelete, a kegyelet.

Biztos alapra fektetett, egészséges, természetes ész- és szívszerű fejlődést *akar!* Igazi magyar nagyasszony volt, egész ember, harmónikus ép lélek!

Életéből fakadó, éltető eszméje, melyet reánk szent örökül hagyott, vezesse, irányítsa a magyar nő, a magyar tanítónő munkáját, társadalmi helyzetét, *a nő-kérdést!* Így legyen!

Ez a kedves emlékkő, a maga klasszikus egyszerűségében a szeretet örök életét hirdeti!

A Janka nénit látjuk itt, amint örökifjú lelkével, szerető szívének melegével gyönyörködik a fiatalban, a gyermekben! Senkisem szerette nálánál jobban a gyermekeket.

Engedjétek hozzám a kisdedeket!

Az a kézmozdulat, mellyel ezt a kis leánykát illeti, megáldja, mindnyájunk előtt ismerős. Jóságos keze sok, sok áldást osztott! Csodálatos varázsa és ereje volt ennek a kéznek, érintése megvígasztalta a szomorkodót, felemelte a csüggedőt, könnyűvé tette a nehezet, munka- és életkedvet sugalmazott. Valóban Zirzen Janka szelleme ihlette meg a művészt, amikor ezt a mozdulatot örökítette meg.

Koszorúzzuk meg kedves alakját, virágozzuk fel. Körülötte vagyunk ismét, mint annyiszor az elmúlt tavaszok szép májusán, amikor tanítványok, ismerősök, jóbarátok nagy sokasága nevének és születésének kettős ünnepén felkerestük őt, hogy legalább egyszer egy esztendőben elmondjuk neki, mennyire szeretjük!

A tavasz és lélek virágaiból kötött koszorú, melyet hálás szívek évről-évre sírjára tesznek, jelentse mindenkor, hogy az

életéből kisugárzó eszme «fennmarad s nőttön-nő tiszta fényben, amint időben, térben távozik, — melyhez tekint fel az utód erénye, óhajt, remél, hisz és imádkozik».

Berta Ilona szép beszédének elhangzása után helyezték a sírra a testületek megbízottai kegyeletes szavak kíséretében az egyes intézetek koszorúit. *Kovács János*, pedagógiumi tanár oly igaz jellemzését adta koszorút elhelyező beszédében a Zirzen Janka nevelői hatásának, hogy minden jelenlevő szívét együttérzésre, hálára dobbantotta. Kiemeljük ezért e beszédet a többi közül s közöljük azt a következőkben:

«A Pedagógium tanári testülete nevében hozom e koszorút Zirzen Janka emlékezetének.

Nem a sírnak, hanem az élő emléknek. Korszakos alkotások, az általa vetett alapon folytonosan fejlődve, emelik mindig magasabbra és magasabbra nevének talapzatát. De bár ez alkotások jelentősége országra szóló, mégis nem ez fénylik és nem ez melegít legerősebben az ő emlékezetében. Világít és melegít mindennél áldásosabban az ő szétosztott lelke. A maga lelkéből ültetett át minden tanítványa szívébe, beléjük oltva ezzel a nemes hivatásszeretetet, a nevelés céljának szentségében való hitet. A közvetlen tanítványok, mint apostolok hordták szét a tőle vett lelket, városról városra, faluról falura, szerte az országban, újra átültetve százakba és ezrekbe. Bizony, él ez a lélek mi közöttünk; él és terjeszkedik, újra születve minden művelt magyar nő lelkében. Hadd terjedjen is, árassza el az egész országot, állítson oltárt a Zirzen Janka szellemének minden magyar család házi tűzhelyén. A magyar családok műveltségének talaján vet biztosan gyökeret a nemzeti kultúra terebélyes fájának felhőkig emelkedő koronája. Úgy legyen!»

És volt a koszorúk elhelyezésének sok más kedves, megható mozzanata is. Az az egyszerű fenyőkoszorú, melyet Saffáry Irma a lőcsei fenyvesek üdvözleteként hozott; azok az egyszerű virágok, melyeket a Tanítónők Otthonának lakói fűztek csokorba s melyet Nemecskay Irmával küldtek, hogy megköszönjék Zirzen Jankának, hogy nekik, a munkában kifáradtaknak barátságos,

meleg otthont teremtett; azok a nesztelenül a márványra hulló egyes virágszálak, melyeket a hála és szeretet könnyei öntöztek: feledhetetlen hatást gyakoroltak a jelenlevőkre. Azt a «Himnusz»-t, melyet az ünnep befejezéseül az «Erzsébet Nőiskola» növendékei énekeltek, bizony könnytelt szemekkel hallgatta végig mindenki.

És, ami különösen jellemző, nem sietett, nem rohant el — mint rendesen — az ünnep befejeztével senki. Ott maradtak még sokáig, nemcsak azért, hogy a Bory Jenő által alkotott szép szoborműben gyönyörködjenek, hanem hogy áldják, magasztalják az emlékezetét annak, kit az emlékkel megtiszteltek és együtt maradtak, hogy az egymást rég nem látott barátok, testvérek, a Zirzen Janka tanítványai ismét egy felemelő érzésben egyesüljenek, a tanítványi hálának és az egymás iránt érzett testvéri szeretetnek érzésében. Sok szent lelkesedést, a munka és emberszeretet oltárán tett sok szent fogadalmat lobbantott életre ez a találkozás az immár szép emlékkel megszentelt sírnál.

Vissza-vissza kell még nekünk e sírhoz térni s el kell ahhoz zarándokolniok azoknak a tanítónőknek is, akik most ott nem lehettek. Az az ihletés, melyet az önzetlen hivatás- és emberszeretetnek emelt emléknél nyernek, segítségükre lesz hivatásuk terheiben s gazdag gyümölcsöket terem a nőnevelésünk érdekében szeretettel végzett munka sikereiben.

Budapest. *a. a.*

MODERN IGAZSÁGOK.*

Az eszmék, melyeket én most egy kicsit boncolgatni akarok, új eszmék, társadalmunk széleskörű szociális mozgalmai vetették a felszínre; mai társadalmunknak különös karakterisztikuma, szinte túlzott törekvése az ujítás, a modernség, jobban mondva moderneskedés. Akár van rá szükség, akár nincs, minden új eszme, új gondolat, még ha oktalan, veszélyes, sőt még ha rossz is az, csupa divatból, modernségből, mindig talál közönséget; ezek az eszmék pedig, amelyekről szólni akarok, úgyszólván évezredes társadalmi, családi és nevelési hagyományainkat döngetik s veszedelmet hordanak magukban, mint a gyülemlő jégfelhők, melyek tönkreveréssel fenyegetik vetéseinket. De mert újak, mert modernek, mind általánosabban, mind élesebben hangoztatják azokat. Szükséges azért minél többször vita tárgyává tenni, minél több oldalról megvilágítani, minél szélesebb körben fölhívni rájuk a figyelmet, hogy minél többen foglalkozzanak velük s minél többen gondolkozzanak felőlük.

Korunk a társadalmi átalakulás kora, ma jobban, mint bármely más korszakban. Értem alatta különösen hazánkat, Magyarországot; mert hiszen más kulturállamok megvívták már ez irányban is harcaikat, intézményeikben előbbre vannak. Hiszen nekik csak saját fajukkal kellett küzdeniök, akiket végre is a közös érdek hamarább terelt egy táborba a közös cél felé és míg ők a testi és lelki, anyagi és szellemi erejöket csak a saját nemzetük, csak a saját népük, saját fajuk érdekében használ-

* A M. D. E. győri körében tartott előadás.

hatták fel, addig minket nemzeti küzdelmeink évszázadok óta visszaszorítottak a kulturális, a társadalmi fejlődésben. Nekünk testi, lelki, anyagi és szellemi erőnk, vagyonunk, pénzünk a véres, vagy nem véres, de mindég a szabadságért, önállóságért folytatott küszködésben emésztődött fel. Ma tehát, amidőn a nemzet szellemi és erkölcsi erejével egy kicsit szabadabb levegőhöz jutott — különösen mivel ma még a társadalmi egyenlőség gyermekéveit éljük — természetes az a mohóság, mellyel nálunk minden ember beleveti magát a társadalmi átalakulás forgatagába és siet elmondani, hangoztatni mindenki a maga egyéni véleményét, népboldogító eszméit. Ebből támad azután az a nagy hangzavar, az a kaosz, ami ma a különböző vélemények ujságcikkek, előadások, ítéletek keretében férfi és nő ajkáról megszólal, úgy, hogy szinte zavarba hoz bennünket, nem tudjuk, kire hallgassunk, merre induljunk, mert a nagy hangzavarban, hogy nem halljuk a vezető motivumot.

Nagy baj e zűrzavarban az, hogy sokszor hamis hang üti meg fülünket, amely pedig mindég élesebben vonja magára a figyelmet. Mindenki apostol akar lenni, senki sem tanítvány, — mindjárt apostol, első szóra, a mester szeme, a mester szíve, tudása, komolysága és tapasztalása nélkül. Innen jönnek a hamis hangok. S nincs az a kiröpített szó vagy gondolat, mely pártot ne találna, különösen ha látszatra az igazság színeit viseli magán. Vagy talán ma éppen azért talál pártot, mert eddig az összhangot, a harmóniát tartottuk szépnek? Hatezer éves teoria! Ócskaság! Üssök agyon! Gondolják talán modern apostolaink, mert mi az az összhang?! Az én fülemnek ez, a tiednek az! Csak azért is szép a hamis hang! Ti vének, ti maradiak, mit akartok ti, mikor mi itt vagyunk?

Hiszen ha több életünk volna! Hogy midőn elmodernes-kedtük az egyiket, leakaszthatnánk a szegről a másikat! Akkor kipróbálgathatnánk sorban, akár minden modern próféta evangéliumát, de mert csak egy az életünk, és különösen mert csak egy az ifjúságunk, amelyet még egyszer újra kezdeni nem lehet, álljunk meg mégis most, mi vének, és ti fiatalok, egy pillanatra

és kapjunk ki ebből a hangzavarból egy ilyen hamis hangot s mintegy érdekes pszichologiai kérdéssel, foglalkozzunk vele néhány pillanatig.

Korunk iránya a reális, a való dolgok, az igazság keresésében csúcsosodik ki. Igaz, hogy minden időben az igazság keresése volt az ember főcélja. Az igazságért éltek-haltak minden korban általában az emberek; ez az emberszív legnemesebb ösztöne volt és marad, de korunknak, az egyenlőség korának, még inkább és általánosabban kitűzött célja ez, mint bármikor ezelőtt. S mégis hogyan van az, hogy gyermekeink nevelése közben annyi megrögzött, általánosan elterjedt századokról-századokra ránk hagyott füllentéssel élünk szüntelen?

Elkezdjük már a zsenge korban, amidőn arra tanítjuk, hogy eljön a Jézuska, hoz neked karácsonyfát. Vagy: megüzenem a Jézuskának, hogy mit hozzon neked, — hogy jó vagy, — hogy rossz vagy! — vagy: írd meg a Jézuskának, hogy mit kívánsz stb. stb. és mondunk ezer és ezer apró füllentést és nagy gonddal őrizzük, hogy rá ne jőjjön, hogy minél tovább meg ne tudja a valót! Aztán folytatjuk a tündérmesékkel, mesebeli lovagok, tündérkirályok—királynők lehetetlen történeteivel, akik embereket felülmúló tökéletességgel élnek boldogan. Aztán folytatjuk tovább az ifjú korban, amidőn sok gyengéd füllentéssel, képmutatással eltakarjuk különösen a fiatal leánylélek elől az élet reális igazságait, a valót.

Mennyi hazugság, képmutatás! Már idejét múlta mesék! Nem e világra valók! Hangzik felénk a kaoszból, a hangzavarból innen is onnan is. Az igazságra kell tanítani gyermekeinket! Mennyi csalódástól kímélnénk meg őket, ha mindig csak az igazat hallanák. Én nem fogom azt hazudni gyermekeimnek, hogy a Jézuska hozza a karácsonyfát. Én nem fogom tündérmesékkel ámítani, én nem fogom az élet veszélyeit, melybe tudatlanságával kerülhet, előtte eltagadni. Mert ez az igazság, mert ez az élet! Intelligens, okos, jó emberek ajkáról hallottam már e szavakat. Olvastam az apostolkodók programmjában, nőtől, férfitől egyaránt!

Midőn először hallottam, szívem minden érzése ellene kiáltott! Éreztem egész lelkemmel, hogy az igazság nevében ez a hang hamis. A szívem így érezte. De a gondolkodó elme mégis azt kiáltja: megállj! Talán csak szívünk érzi így, mert megszoktuk, mert ivadékról-ivadékra örökségképpen maradt reánk, hátha mégis amazoknak van igazuk! Talán mégis jobb, nemesebb, okosabb, hasznosabb dolog volna a társadalomra mindig a valót, az igazat hirdetni, a legzsengébb gyermekkortól. Talán jobbak, igazabbak lennének egymás iránt az emberek. Mert hiszen csakugyan hazudunk, csakugyan az első csalódás keserűségét okozzuk a gyermeknek, amidőn megtudja, hogy a Jézuska fája mese, — rajongóvá, fantasztikussá, nem életrevalóvá neveljük, ha tündérekkel tömjük tele a szivét, a képzeletét és csakugyan száz veszélybe sodorja a fiatal lelket a tudatlanság, mellyel szándékosan titkoljuk előtte a valót, az élet veszélyeit.

Szóval, csakugyan hazudunk és ismét hazudunk. Miért van mégis mellette a szívem? Hogy tudta magát e felfogás mégis az emberiség szívébe így befészkelni, hogy ily általános, ily melegen ápolt nevelési rendszer lett? Hogy tudott így úrrá lenni e felfogás az egész világ felett, mikor a józan ész, az igazságérzet így ellene mond? Mi az oka, hogy így akarata ellenére meghajolni kényszeríti maga előtt az egész cinikus világot! Miért győzte le a szív a józan észt, a képzelet az igazságot? S vajjon engedhetjük-e tovább is úrrá lenni a világ felett a szív győzedelmét, azaz szolgálunk-e valami hasznos, szükséges társadalmi célt általa?

Ha az emberiség történetén, társadalmi intézményein elkezdve a vad népek lelki megnyilatkozásaitól, a mai raffinált, ugyancsak kicsiszolt, kimüvelt, előre haladott korunkig, áttekintünk, egy csodálatos közös vonás vonul végig az emberi lélek megnyilatkozásaiban, ami szinte megdöbbenti az embert, különösen ha a civilizáció mai óriási előhaladását figyelembe vesszük. Nézzük csak a legfeltűnőbb példákat, melyekhez hasonló igen sok van. Hiszem, hogy ez az egy-egy majd eszébe juttatja a hallgatónak a másikat, a harmadikat s a többit mind, melyek

ugyanazon motivumokra vezethetők vissza. Nézzük tehát a legfeltünőbb példát, az emberi léleknek legkényesebb, legféltettebb, legszentebb és legtitkosabb megnyilatkozását: a vallást.

A vad ember faragott magának fából valamiféle furcsa figurát, állat is, ember is, vagy se egyik, se másik, s ezt felruházta valami csodás hatalommal, erővel, oly tisztelettel, amit embernek nem ad, amit földön nem talál, sőt embert áldoz neki s meg van győződve róla, hogy annak kedveskedett, annak csodálatosan, szépen, valami különös tisztelettel szolgája lett. S ez lelkét boldoggá, emelkedetté teszi! . . . Majd állatokat emel e tisztességre s isteni megbecsülésben részesíti . . . Azután vándorol a lélek emberből állatba, csillagból csillagba... Majd a görög mithosz világában keresik a másvilágon az ember örökifjúságát, soha el nem hervadó, örök ifjú ligetekben, zöld mezőkön lengedezve . . . A mohamedánt a hetedik mennyországban örökké ifjú hurik lengik körül . . . Azután jön a keresztény vallás, az emberi ésszel föl nem érhető, meg nem fejthető csodáival . . . És a mai cinikus, reálizmusra törekvő korunkban a spiritizmus csodáival foglalkozunk. És itt van ma is a babonák százféle faja, a jósok, a médiumok kultusza, amelyeken ha mosolygunk is, de hatásuk alól nem vagyunk képesek magunkat teljesen fölszabadítani.

Szóval, az emberi lélek a legcivilizálatlanabb formájában is keres valami fenségeset, emberfölöttit, valami tökéleteset s megtalálja az Istent. S mennyi vér folyt s mennyi harc folyik ezek igazságáért, mindazért, hogy ez így van, így igaz, így helyes és így boldogít! . . .

Majd nézzük más intézményeit a világnak.

Közös vonása az emberiség történetének, hogy hőseit, kiválóbb alakjait megteszi csodatevő isteneknek, egész kultuszt teremt nekik. A vad mongol Temudzsin kánja a napsugár szülötte. Budha fehér elefánt képében szállt a földre, Mohamed koporsója ég és föld között lebeg. És így tovább a mai tudományos, reális XX. század fölfogásáig, mely bár a keresztény fölfogásban megtisztultan, mégis ugyanezen őstermészetben nyi-

latkoztatja meg az emberi lelket, legföljebb a név és a forma változott.

És nézzük még tovább a társadalomnak ezektől látszatra távol álló s mégis közel rokon intézményét, mely már a történelem legrégibb idejében is ismeretes volt, s melyet a társadalom, mind jobban kifejlesztett s melyre napjainkban már mérhetetlen pénzt áldozunk, hogy legyen, hogy minél tökéletesebb legyen. Ez az intézmény: a színház. Mi más ez, mint az illuziók, a képzelet világa! Biztosan tudjuk, hogy nem valóság, sőt minél emberfölöttibb, minél földfölöttibb dolgokat produkál, annál vonzóbb. Ha csak a valót, a reális igazságokat mutatja, nem vagyunk megelégedve. Valami tökéletesebbet keresünk ott is, mint amilyenek mi földi lények vagyunk, mint amit itt e földön találunk. Gyönyörködünk, tapsolunk, könnyezünk egy János vitéz mesetörténetén és gyönyörködünk, ha a virágok egyszerre táncoló nőkké vagy madarakká változnak, ha a színen angyalok serege énekel nekünk és lelkesedünk a mesék, földön nem létező tökéletességű lovagjain. És így tovább! Sokszor milyen pénzáldozat árán! Hiába tiltakozik ellene az eszünk, hiába mondja, hogy ez mind hazugság, mindez nekünk oly lelki szórakozást, felfrissülést, felüdülést szerez, amit nem nélkülözhetünk, sőt ehhez rendezzük be társadalmi életünket. De hát miért?

Azért: mert az emberi lélek erre és ilyennek született. A lélek természetén alapuló örök igazság ez! Azért, mert az emberszív őstermészete, hogy szereti a csodást, a természetfölöttit. Nem elég neki a valóság, a földi, az emberi igazság. Ebben nem talál meg valamit, amit ösztönéből keres, amit kíván, amire vágyik, amiből élhet!

Ezt ott leli meg a képzelet világában, a csodásban, a titokzatosban. Vele született ösztöne tehát ez a léleknek, amelyből él, amelyből táplálkozik, mint az ételből és italból a test, ami nélkül el kellene pusztulnia. A lélek örök szükségletei tehát ezek az illuziók!

Ezért mesélünk tündérekről a gyermekeknek. Ezért mondanak mesét versben, prózában és képekben a felnőtteknek.

Ezért termékenyül meg és ezért gyönyörködtet minket a költői fantázia. A lélek ezen ösztönében erő, akarat és a teremtés hatalma rejlik. Ez a vágy a csodás után, az illuziók után, bizonyítja az emberi «én» nemesebb természetét . . .

. . . Már most ha lelkünk e tulajdonságát megláttuk, megtaláltuk, könnyen magyarázzuk belőle, mert ebből fakad, a többit is. Nézzük tehát tovább. Tudjuk, hogy amit Jancsi meg nem tanult, azt János nem tanulja meg soha. Így amire nevelni akarjuk gyermekeinket, azt már a legzsengébb korban kell elkezdeni, hogy hozzászoktassuk őket. És most ehhez vegyük hozzá, hogy a fejletlen gyermeklélek nem értené meg legtöbbször a valót, ha a maga igazságos nevén nevezném a dolgokat. Hiszen a pedagógia alapelve, leszállni a gyermek világába s arra építeni lassan, még iskolás korában is a tanítás minden mozzanatát.

Mennyivel inkább kell ez egy éves, két éves kis gyermeknél, amidőn még az egész nevelésünk a rászoktatásból áll!

Már most mit mondhatnék én a kicsi lélek felfogásához illőbbet, bájosabbat, kedvesebbet és mégis a Megváltó isteni nagyságához méltóbbat, mint hogy olyan kicsi gyermeknek rajzolom, mint amilyen ő maga és felruházom azzal az emberfölötti hatalommal, amit emberektől nem láthat, hogy nagy fényesség között leszáll ide az égből, a te kedvedért s a te szíved titkos kívánságát teljesíti, ha jó gyerek vagy . . .

Mennyire benne van ebben minden, amiből évről-évre kibontakozik az imádat a nagy Megváltó iránt, mennyire benne van minden, amire fölépülhet lassan-lassan Krisztus tanításának minden bölcsessége s milyen egyenes és igaz út arra, hogy mégis hozzáférjek a gyermek kicsi, értelmetlen, de ösztöneiben illuziókra teremtett lelkületéhez. Mennyire nem értené meg a Jézus ünnepének nagy jelentőségét, ha azt a maga valóságában, az igazság szerint magyaráznám neki . . . Még így, a zsenge korban már szoktatom, nevelem, előkészítem arra őt és oltárt emel öntudatlanul lelkében ez ünnepnek s a nagy nemes eszméknek, amit Krisztus neve a világnak képvisel. Nem hazug-

ság tehát! Még csak nem is füllentés ez a végtelenül kedves, szent szokás, hanem nagy és szent igazság! Nem reális, kézzelfogható igazság, de több ennél: a lélek igazsága! És a gyermeki léleknek megfelelő, tökéletes, édes, bájos szemléltető kép.

Oh ti kételkedők! Ne nyuljatok hozzá szentségtörő kezekkel, ne hagyjátok kifosztani a véges emberi ész elbizakodott hatalmával a lélek örökéltű kincseit, illuzióit, mert kétségtelen, hogy az a gyermek érezné magát boldogtalanabbnak egész életén át, akit arra tanítottak, hogy ez mind nem igaz, hogy ez mind hazugság. Vagy van-e valaki köztünk, aki valaha szemére vetette szülőinek, hogy miért hazudtad ezt nekem, miért tettél ki ily csalódásnak! Míg hányszor hallunk ősz fejjel emlegetett hasonló megjegyzéseket, amit nemrég olvastam valahol: «Boldog voltam, mint gyermekkoromban, mikor ágyacskámban fölébredtem s a hajnal derengésénél megpillantottam a karácsonyfát, az aranysisakos huszárokat, a sok könyvet s mindazt, ami annyi idő óta fantáziámat betöltötte!» . . . És midőn rájöttünk is, hogy mindez csak mese, azalatt szívünk, lelkünk fejlődésével fokozatosan oly magaslatra emelkedünk, ahol már a mese tartalmát, az allegóriát, fölválthatja annak valódi képe: a reális igazság! S így már nem csalódás az nekünk, hanem a gyermekszívnek az emberszív színvonalára emelkedése.

Mindez azonban csak egy példa társadalmi berendezkedésünk úgynevezett hazugságai közül.

De ezt ünnepi hazugságnak mondhatnák modern apostolaink. Nézzünk egyet a köznapi hazugságok közül. Vendégem jön, talán éppen olyan, aki ritkán ér rá, hogy meglátogasson. Én éppen dolgozom. Jaj, rosszkor jövök úgy-e, alkalmatlan vagyok, sok a dolgod? Bizony rosszkor jösz kedvesem, most éppen alkalmatlan vagy, menj csak vissza és jőjj máskor. Így kell szólnunk, mert hát egyébként hazudunk. S nem szólok így, mert tudom, hogy embertársamnak rosszul esik, fáj, sérti, s nem is lehetséges, hogy mindig eltaláljuk, mikor nem vagyunk éppen alkalmatlanok. Tehát a lélek egy más, nemes tulajdonsága, a gyöngédség, szólal meg általam. S lehetővé teszi a tár-

sas érintkezést, a társadalmi életet. Felöltöztettük testünket, az éghajlati viszonyok és a társas érintkezés szüksége szerint. S igyekszünk minél izlésesebben öltözködni, hogy magunknak és másoknak tessünk, vagy hogy a szükségnek megfeleljen. Így öltöztetjük fel a lelkünket is a társas érintkezésnek megfelelő tulajdonságokkal, s elnevezzük gyöngédségnek, tapintatnak, szívességnek, önfeláldozásnak, kedvességnek, udvariasságnak és így tovább. S mind ez az emberi lélek diszes öltözete, ami kiemel bennünket az állatok közül, — amely lehetővé teszi, hogy emberi társadalomban éljünk. Hiszen ha mindég csak kézzelfogható, reális, abszolut igazságokat akarnánk, el kellene pusztítanunk az egész emberi társadalmat, kioltani az emberi lélek isteni szikráit, elnémítani a költőt, a művészt, máglyára vinni hatezer esztendő mérhetetlen kincseit . . .

Mily egyszerű, mily természetes mindez! Úgy tűnik fel, mintha mindig tudtuk volna, mert mindig éreztük ezt. A lelkünk tudta biztosan, de a kialakult gondolatot az eszünknek keresni és pedig mennyire keresni kell! . . . Nézzük most tovább ezen úgynevezett füllentéseknek másik említett láncszemét: a gyermekkorból a fiatal korba átlépett emberszívnek ámításait, amivel arra törekszünk, hogy minél később ismerje meg az élet reális igazságait a valót, amit előbb-utóbb úgyis csak meg kell tudnia, meg kell ismernie. Talán itt, ebben ingadozunk leginkább, hogy mégis eszünknek adjunk igazat, mert csakugyan sok keserűséget, sok bánatot kerülhetne el az ifjú lélek, ha olyannak ismerné az életet, amilyen az a maga valóságában. Sőt sokszor veszélyt is rejt magában a reális igazság nem ismerése.

Nem csodálkozunk azon, hogy a feminismus apostolai programmjukba írták és meghirdették az ő felvilágosító teoriájukat. De igenis csodálkozunk, sőt megdöbbenünk azon, hogy annyira túllőttek a célon és nem találták meg a kellő határokat. Megdöbbenünk azon, hogy kiállanak hirdetni az igét oly apostolok, akik nem ismerik a lélek alaptörvényeit, akik nem kutatják a szinte törvénnyé vált, évezredes hagyományok ere-

detét, okát, hanem megdöbbentő felülszínességgel csupán az ujítás, a moderneskedés beteges lázában gyujtanak és rombolnak ott, ahol építeni akarnak. S ami törekvésükben a legjobban megijesztette a gondolkodót, az, hogy modern igazságukat, e felvilágosítást, az iskolákban akarták kezdeni. Hiszen úgyis az a legnagyobb bajunk, hogy az ifjúság korábban tud és lát mindent, hogy korábban érik, mint kellene. Ma már ott vagyunk, hogy szinte kiesik életükből az élet legbájosabb, legkedvesebb időszaka: a gyermekkor! Hogy nincsenek ma már gyermekek . . .

Ismétlem, hogy nem a felvilágosítás gondolata ellen szólok, mert bizony van itt sok megbeszélni, sok keresni valója a családnak, nevelőnek, társadalomnak egyaránt, és tudom, hogy nehéz eltalálni a határokat, hogy hol kezdődjék és hol végződjék e felvilágosítás. Nem a fölvetett gondolat, hanem a megoldás módja döbbent meg, mert hiányzik belőle a lelki épség. Szóval ez irányban az ige, mely ajkatokról hangzik, modern apostolok, az igazság lélektelen hirdetése!

Próbáljuk keresni benne a lelket, amennyire hely és alkalom engedi, nem kell sok beszéd hozzá, hogy megtaláljuk. Nézzük egy kicsit e szempontból is az emberi lélek alakulását, megnyilatkozásait.

Nézzük először a társadalom legalsóbb néposztályát, ahol foglalkozásmódjuk, szegénységük miatt nem fejlődhetnek ki a lélek finomságai, nem ékesíthették lelköket a gyöngédség, tapintat stb. ékes öltözékeivel, ahol megmaradt a lelkök ősi durvaságában. Itt részint e durvaságból, részint szegénységből, mely sokszor több család egész élettörténetét egy szobára kényszeríti; ugyancsak nincs eltakarva semmi a legzsengébb gyermekkortól kezdve az élet reális igazságaiból. S mit tapasztalunk?! Megóvja-e a tudás testi, lelki épségöket, egészségéket? Jobbak-e erkölcsi életükben, felfogásukban?! Sajnos, erre már rég megkaptuk a feleletet e néposztály alantos, sokszor szinte állati nivón álló, sokszor igen szomorú erkölcsi életében.

Nézzük most tovább a magasabb néposztály embereit. Vannak emberek, akik fiatalon, egyszerre minden fokozatos átme-

net nélkül, sőt gyermekkorban kénytelenek belevetni magukat az élet küzdelmeibe vagy családi nevelésük folytán az élet örömeibe. Ezek korán tudnak, látnak mindent, ismerik az életet a maga valóságában, reális igazságaiban, és mit tapasztalunk? Hogy még gyermekfejjel 20—22 éves korukban közönyösen, fásultan nézik az élet apró örömeit, lelkesedés, érdeklődés figyelem, tisztelet mások iránt, mások megbecsülése ismeretlen érzés előttük, fiatal fejjel szívük önző, öreg, szóval: blazirtak. Mert idejekorán ismerik az élet reális igazságait. S mily torzképe az ilyen mindenttudó fiatal leány vagy fiú az ifjúkornak. Egy koravén gyermek, szinte fájdalmas látvány!

És most nézzük önmagunkat. Még nem vagyunk öregek, mégis lassan-lassan vesztünk valamit ebből is, abból is, a kedélyünkből, a lelkesedésünkből, az érdeklődésünkből, az emberekbe s az életbe vetett hitünkből, bizalmunkból, az ambiciókból és így tovább. Miért? Mert megismertük az életet a maga kézzelfogható, reális, földi igazságaiban.

Az élet ismerete: a kedély és a lélek öregedése. Tanuld megismerni mielőbb az élet igazságait, annyi, mintha azt mondanám vénülj meg mielőbb. Miért siettessük tehát? Hogy kiraboljuk gyermekeinket! Akiket a világ minden kincsével szeretnénk fölékesíteni . . .

Hiszen igaz, hogy ide jutunk mindnyájan előbb-utóbb, de e veszteség sohase jön elég későn. Ha a lejtőn lefelé haladva, valaki egyszerre taszítana le bennünket, összetörve jutunk a cél felé, míg ha lassan, ki-ki a maga erejéhez mérten lépésben jár, még élvezetet is szerez, és bár fájó szívvel, sóvárogva nézünk is vissza az elhagyott kedves táj felé, a látottakon boldogan merengve, mégis nyugodtan hajtjuk fejünket pihenőre. Ha lassanként szaggatódik az illuziók fátyola, ha lassan meglebbenve látjuk, hogy a színfal mögött más világ tárul elénk, az még a maga új varázsával szinte érdekes. Míg ha erőszakosan, egyszerre leszakítanák előttünk a fátyolt, ijedten takarnánk el előle szemünk . . .

Modern apostolai az igazságnak! Vetkőztessétek az igaz-

mondás követelésében az emberi lelket mezítelenre, ott marad a vadember a maga őstermészetében, állati durvaságában.

Fedjétek fel gyermekeink ifjú szíve előtt az élet minden igazságát, törjétek le illusióit, mert hazugságok azok, akkor nem lesznek többé fiatalok, akkor bár fiatal fejjel, csupa öreg ember vándorol e földtekén.

Nagy ára lesz az igazságnak! Belefojtjuk az eszmét, a lelkesedést, a hazaszeretetet, a barátságot, a szerelmet, az önfeláldozást, az emberszeretetet és mindent, amit egyedül a lélek frissessége, üdesége, a lélek fiatalsága teremt és tart fenn mindörökké.

Vannak ugyan kivételes esetek, amidőn úgy teszünk jól, ha idejekorán felfedjük a fiatal szív előtt az élet reális igazságait, ha például a sors arra kényszeríti, hogy vezető nélkül korán vesse magát az élet küzdelmeibe, de itt csak a két rossz közül a kisebbik rosszat választottuk.

És mindenesetre vannak dolgok és alkalmak, melyeknél sokkal helyesebben cselekszünk, ha nem várjuk be, míg sok dologra a maga tapasztalásaiból jön rá a fiatal lélek, de ezen időelőtti fölfedezésekre csak kivételes természetek, kivételes temperamentumok és kivételes alkalmak szolgáljanak okul, és nagyon óvatosan kell megválasztanunk, nagyon jól tudni, hogy mit mondjunk meg, hogyan és mikor mondjuk meg az ifjú lélek előtt. Ezenkívül én azt tartom és úgy tapasztalom, hogy nincs az a kísértése a reális életnek, amelyben ezt a tudatlanságot, az élet ezen jótékony nemismerését nem pótolhatnánk más lelki, jellembeli erényekkel. Ápoljuk, neveljük csak leányaink lelkében a nemes női büszkeséget, az önérzetet és arra tanítsuk igenis, hogy te nem vagy a fiúknak kenyeres pajtása, aki előtt tartózkodás nélkül beszélhetsz, cselekedhetsz, ami eszedbe jut, hanem viseld magad még jókedvben is úgy, hogy az a fiú téged megbecsülni, tisztelni tartozik; és különösen tanítsuk fiainkat arra, hogy minden cselekedettel, minél nagyobb hatalmat ad kezedbe a sors, vagy alkalom, annál nagyobb felelősséggel tartozol a saját lelkiismeretednek és csak annyira vagy férfi,

amennyire ura tudsz lenni önmagadnak. Ezek a tulajdonságok dúsan és biztosan pótolni fogják azt a jótékony tudatlanságot.

Tudom, hogy ezek az arany szabályok, amelyeket most mondottam, nem új dolgok, sőt sokszor hangoztatott, évezredes régi igazságoknak tartatnak, tudom, hogy sokan «közhelynek» mondják ezeket, de mert örök igazságok, most mégis el kellett azokat itt mondanunk.

Van sok-sok baja ennek a mi szörnyű modern álérzésekkel teli társadalmunknak. De a baj gyökere nem az ifjúság tudatlanságában van. Mikor a tudatlanok a jobbak, a testileg-lelkileg egészségesebbek! Társadalmunk betegségeinek főoka, gyökere, amiből minden-minden társadalmi nyomorúságunk fakad — és ezt szeretném vérbetűkkel írni minden szülő és nevelő ajtajára — a túlontúl kifelé való élet! Mert ma a társadalom minden rétegében túlon-túl kifelé élünk. A szórakozás mindenesetre éltető eleme a léleknek, mint a levegő a testnek, de ki szívná tele tüdejét annyira levegővel, hogy megfúljon bele! És így teszünk a lelkünkkel. Mert ma nemcsak szórakozunk, nemcsak élvezünk, hanem hajszoljuk a szórakozást, az élvezeteket! S még ha valamiképp foglalkozunk is önmagunkkal, a saját lelkünkkel, ezt is csak azért tesszük, hogy aztán siessünk vele minél hamarább a piacra, dobraütni, hogy kikiabáljuk és beváltsuk apró pénzre. Szóval: túlontúl kifelé élünk. Semmit sem befelé, saját lelkünk felé. S ami a legveszedelmesebb, hogy már a legzsengébb gyermekkorban kezdik. Szinte a bölcsőből ragadja a szülő gyermekét, a korai és mértéktelen kifelé való életbe, a felnőttek szórakozásaiba. S a társadalom minden intézménye beáll ebbe a beteges, hajszába. Mintha a romlás démona szállta volna meg az egész társadalmat, hogy minden intézményével szinte folyton azon töri magát, hogyan adjon mindjobban alkalmat az ifjúságnak a folytonos mulatságra, hogyan hajszolja mindjobban bele a kifelé való életbe. De hát miért volna ez hiba, mi kárt tesz ez bennök? Hiszen illendően, magukhoz való társaságban mulatnak, hasznosan szórakoznak, s az élet oly rövid, miért ne szereznénk meg minden örömet az ifjúságnak, gondolják sokan.

Miért? Nos hát azért, mert a gyermek s az ifjú fantáziája, vére úgyis könnyen gyúlad, könnyen izgatható s ez a folytonos és szakadatlan izgatása a vérnek, a képzeletnek korán kifejleszti a test életét, kimeríti az idegrendszert, mielőtt még az kifejlődhetett, megerősödhetett volna. S ez az idegromboló testi élet mindig több-több táplálékot kíván és nincs ideje a fiatal léleknek a maga egyéni életét élni, nem marad elég ideje, nem marad fizikai ereje, az örökös szórakozás, mulatás, a szakadatlan kifelé élés miatt arra, hogy befelé forduljon, önmagával, a saját lelkével foglalkozzék, nem adunk időt, hogy a maga lelki életét élje, nincs ereje, hogy megtalálja önmagát. Ezért kapkod modern jelszók után, ezért nincs ereje, bátorsága ellenállni a társadalmi ámulatoknak még ott sem, ahol pedig minden jobb érzése ellene kiált. — Ez az akaratnak a léleknek elernyedését okozza. — Igen! A tulontúl kifelé való élet! Itt van a mi társadalmunk minden nyomorúságának a gyökere, minden betegségének a fészke. Ide kell ütni; itt kell gyógyítani! Modern apostolai az igazságnak! Ezt írjátok zászlóitokra és táborotokban találjátok az egész társadalmat, mert hiszen ki ne látná a tulságos kifelé való élet romboló hatását! Hiszen, ha bedugnánk is előle a fülünk és behúnynánk a szemünk, mégis látnunk, hallanunk kell az idegbetegeknek, szanatoriumoknak, a tébolydáknak s az öngyilkosságoknak megdöbbentő statisztikájában.

Őrizzük, óvjuk, amíg csak lehet, minden eszközzel a fiatal lelket, hogy minél később ismerje meg az élet rideg, kegyetlen igazságait, mert eddig marad friss, üde és fiatal, míg az életet meg nem ismeri.

Ápoljuk az lélek illúzióit és okosan, ügyesen, helyes mederbe terelve a csodásban, az emberfölöttiben való hitét, az emberi lélek e veleszületett, örökké élő nemes ösztönét, mert ez ad erőt tisztán tartani életünket s ha mégis lelkünket az élet sara érte, ez segít azt onnan letisztítani.

Ápoljuk a lélek illúzióit, mert ebből születik és táplálkozik az emberszív nemes heve odaadó, önfeláldozó kézsége és nagy eszméket szolgáló lelkesedése, ebből meríti üdeségét, frissességét

az emberi szív, szóval minden, amiért élni érdemes, ami teremti a világokat és összetartja az emberi társadalmakat.

És ha föltámad is az ész az ő elbizakodott hatalmában, jelszóul írhatjuk ellene; «Ne higyj oly gondolatban, melynek szíved ellene mond.»

És ha lesznek is emberek, ha lesznek is társadalmak vagy korszakok, amelyek modern igazságoknak hódolva eltérnek is tőle, biztosan ide fognak visszatérni előbb utóbb. Mert nem mi írjuk elő a társadalom törvényeit, hanem lelkünk írja elő ezt nekünk.

Különösen pedig jegyezzük meg, hogy nem az a modern ember, nem az halad a korral, aki mindig a moderneskedők útján jár.

Ne törődjünk ezek gúnyszavával, ha maradinak, ósdinak, és konzervatíveknek mondanak bennünket. Sőt ma már annyira vagyunk a modernséggel, hogy örülnünk kell, ha lemosolyognak bennünket. Vessük el lelkünk álérzéseit és legyen bátorságunk kimondani, hogy nem követlek vakon a ti modern felfogástokban, mert tudjátok meg, hogy nem mindig ósdi, ami régi és nem mindig jó, ami modern, mint ahogy nem minden szép, ami divat. — Legyen bátorságunk kimondani, hogy nem követem a ti modern igazságaitokat, mert olyanok azok, mint a divatos kalapjaitok, amelyeket ma csak azért viseltek, mert divatosak azok, holnap pedig félredobjátok és csudálkoztok azon, hogyan akadt józan ésszel ember, aki úgy elétlenítette önmagát!

Annak a szentélynek az ajtajára pedig, ahol a gyermek és az ifjú lelkét készítjük elő az életre, a boldogságra, jelszóul írjuk oda, hogy: modern igazságok, ki veletek! A mi igazságaink örök igazságok, amelyek bár oly régiek, mint az első testből és lélekből való ember, mégis modernek maradnak mindaddig míg az utolsó testből és lélekből való ember születik a földön. Mert e földön minden változhatik, csak egy örök: az emberi lélek veleszületett ösztönei, az emberszívnek Istentől nyert örök törvényei.

Győr. *Nagy Gizella.*

KÉZIMUNKAKIÁLLÍTÁSOK AZ ISKOLÁKBAN.

Közismert dolog, hogy az iskolai év végén kézimunka kiállítást szoktak rendezni a végzett munkákból. A régi tanterv meg is említi, hogy kiállítandók a kézimunkák. *Az új tanterv nem írja elő a kézimunkakiállításokat.* Ismerek iskolákat, melyek már régen, az új tanterv megjelenése előtt eltörölték a kézimunkakiállításokat, mert az intézetek vezetői s a tantestület meggyőződtek azok céltalanságáról. Legtöbb helyen azonban megmaradtak ezek a kollekciós izléstelenségek, az ötletes kézimunkatanításnak mintegy hű képeül.

Hogy eredetileg mi célt szolgált egy ilyen *nem szakiskolán* rendezett kiállítás, azt nem is sejtem! Irott nyomát ennek sehol se találom. Ha azonban, amint gondolom, ez is «nyilvános vizsgálat» kellett, hogy legyen, akkor «ennek a célnak» nagyszerűen megfelelt a «nyilvános vizsgálatok» minden szemfényvesztésével, felszínességével, furfangjával, a lényeg spontán irónizálásával. A kézimunkakiállítások némely helyütt az iskolák vásári kikiáltói. Ausztriában pl. plakátok hirdetik egyes iskola kézimunkakiállításait a tanév végén. Külföldön, de nálunk is, csak arról győződtem meg, hogy pedagogiai célja ennek a dolognak nincs, a gyakorlati tanítás nyomát se látja az ember, természetesen a legimpozánsabb kiállításokon s már ez elég ok volna arra, hogy e céltalan kiállítások az egész vonalon eltöröltessenek!

Rendszert sem találtam sehol. Egy külföldi iskolán, de egy ausztriai leány-liceumon is láttam egyszer a sok gyönyörű munka halmazában gyenge kisérletét a szisztema felállításának. Egy egyszerű munkanemet mutatott be elemeiben s fejlődő részeiben az egészig egy tanítónő.

Ez igen tanulságos és érdekes. Ilyennek kellene lenni az egész kiállításnak a *nem szakiskolán*, azon az iskolán, melyen minden munkanem elemeivel meg kell ismerkednie a gyermeknek s hol még nem lehet egyebet produkálni, csak ennyit alaposan megtanulni, ezt már nem mondhatom, hogy begyakorolni, ahhoz több idő kellene, mint amennyit elénkbe szabnak.

Ha az alapvető munkák ilyen iskoláját állítanók ki, az érdekes volna, de kire nézve? Ez legfeljebb a szakembert érdekelné. A gyerekeket ilyesmivel nem terhelhetjük, hálát adunk az egeknek, hogy édesanyáink 32 mintás hosszú mintaszalagjait, mi, az első generáció, *már* nem csináltatjuk.

Ha tehát a dolog lényegét nem mutathatjuk be, mert az unalmas a laikusnak, minek ez a másik általános szemfényvesztés? Kinek van ebből haszna?

Kit érdekel pl. az, hogy a polg. leányiskola első osztályában műkötést (kötött csipke) kell tanítani, ami az elemi iskolákra előírva nincs, tehát teljesen tájékozatlanul jönnek a gyerekek. Hozzáértők tudják, hogy ez a kötés komplikált neme, ezt újra kell tanulni, tehát meg kell ismerkedni elsősorban a műkötés két alapfogásával s aztán térhetünk csak a csipke kötéséhez.

Ezt a munkanemet lehet tömegesen tanítani, tehát szemléltetve hozzálátunk a tárgy fokozatos tanításához. Most kiderül, hogy 59 növendék közül négy egyáltalán nem tud kötni. Az egyik, mert magántanuló volt, a másik, mert férfi tanítója volt falun, a másik kettő pedig szintén ezért nem tanult kötni.

Ezeket most egyáltalán be kell vezetni a kötés titkaiba, mely körülmény rendkivül hátráltat eleinte, de egy idő mulva már ők is helyt állanak. Sőt megkötik a csipkét, mely egy gyermekinget van hivatva disziteni úgy, hogy igazán nemes jóakarattal lehet csak rajta a «műkötés» technikáját felfedezni, de mesterség egy ilyen ruhadarabra felvarrni,

A csipkekötés egyáltalán gyengén megy. Én azt tartom, hogy épen ezt kellene kiállítani. De nem ilyen formában szokásosak a munkakiállitások, hanem a szines, szép dolgokból, melyeket a növendékek nagy kedvvel is csinálnak. Megfigyeltem,

hogy a praktikus dolgok iránt, már gyermekkorában nincs valami különös érzéke a nőnek. Így a hasznos kézimunkák sem izgatják nagyon a fantáziájukat. Mikor mondtam, hogy aki készen van az előirott kézimunkákkal, hozzon javítani valót; mindenki nevetett.

«Ejnye, hát ki javítja a harisnyátokat, ki foltoz ilyen nagy leányoknak?» «A varrónő, a cseléd, a nagymama,» hangzott fel minden oldalról. Ez utóbbi felelet tetszett nekem. Szegény nagymamák! Már azt hittem, hogy a modern idők gyors haladása kiirtotta a kályha mellett kötögető öreg női típusokat, hát még vannak!

«Nagymama! És még magukért fárad. Maguk a nagymamák korában úgy látom, nem lesznek ilyen jók és áldozatra készek.» A következő alkalommal már egy kislány ott nyomorított egy blúzt, melybe tiszta betétet akart betenni, egy másik II. osztályos harisnyát javított s egyik büszkén mutatott a könyökén egy ön-aplikálta foltot. És nem nevettek; egyszerre egészen fontosnak találták a dolog ilyen oldalát is. Mindezekből és hasonló dolgokból kiállítást rendezni nem lehet, amiből pl. kiállítást szokás rendezni, az nem tartozik a kézimunkaoktatás lényegéhez, nem tünteti fel annak nagy gyakorlati hasznát.

A kézimunka tanítása, hogy úgy mondjam *intern* kell, hogy legyen. Ez nők által vezetett iskolákon bizonyára így is van Nálunk az igazgatónő tiz percek alatt megfordul a gyerekek között s ilyenkor beszélgetve legtöbbször munkájuk iránt érdeklődik. «Véletlenül» észreveszi a javításokat kötényen, ruhán, tőle is hallják egész fesztelen alakban, hogy mennyire fontos, de szép is a női hivatásnak ez az iránya. Büszkén jelentik aztán az órámon, hogy megdicsért valakit az igazgatónő, mert mikor benézett az osztályba egy kislány épen elszakadt kabátját (biztosan a nagy flegmában) javította. Az osztálytanítónőnek megmutatták munkájukat mielőtt beadták s boldogan jelentik, hogy «nagyon tetszett» neki s azt mondta, hogy máskor is mutassák meg. A kézimunka az egyedüli tárgy, mely ilyen és hasonló általános hatások alatt, igazán intenzív befolyás alatt áll. Az

igazgató iskolalátogatásai alatt sehol sem láthat, észlelhet annyit, mint ezeken az órákon s minél többet megfigyelt s szóvá tett annál jobb. Az iskolalátogató «*urak*» is meggyőződnek arról, hogy tanterv alapján történik-e a tanltás, nincsenek-e túlterhelve fölösleges munkával a növendékek. Ők persze tovább nem fürkésznek, rájok nézve ez *terra inkognita*. Ezek után az év végén még bejöhetne az igazgató egy-két tantestületi taggal, osztályonként meggyőződést szerezni az elvégzett tananyagról s ezzel végképen elejtenék azokat a fölösleges kézimunkakiállításokat. Kézimunkakiállításokat csak *szakiskolák* rendezzenek. Az ilyen szép és tanulságos kiállítások iránt azonban ébresszük fel a növendékek érdeklődését s jelöljük meg nekik, hogy hol mit kell megnézniök s mit tanulhatnak minden alkalommal. A főváros tanuló leányai muzeumokban sok érdekeset láthatnak, most már Magyarországnak is van egy kis néprajzi gyüjteménye. Az ipazművészeti-muzeum pedig mindig rendelkezik új és látni való művészi munkaanyaggal.

Egyes vidékeken pl. egész néprajzi kincseket lehet a növendékekkel megfigyeltetni, helyes vezetéssel ez közvetlenül érdekli őket. Ilyen tanulmány, melyet rövid kirándulások, vagy a most már úgy is általános utazások alkalmából igen célszerűen lehet velök végezni, több haszonnal jár, mint minden iskolai kiállítás, melyen nem mindig a valódi érdem remekel. Hazánk népiparáról vidékenként közvetlenül szerezzen a gyermek tudomást. Tanuljon meg gondolkozni felette, érdeklődjék, szeresse, kutassa s mindenütt önkényt fedezze fel.

Idegenben is lásson meg mindent s gyönyörködjék benne. Úgy tudom, hogy az idén egyik polgári leányiskola Boszniába utazik. Önkénytelenül meglepődnek ott a szembeötlő, eredeti, fejlett népiparon. Milyen sok érdekes dologra lehetne őket figyelmeztetni ott, ha már hazulról bizonyos tájékozottsággal mennének, az itteni iparművészetet illetőleg. Azért a legközelebb eső dolgokat kell itthon megfigyeltetni, megszerettetni, hogy ilyen hasznos utazások alkalmával aztán meg is értsék az eléjök táruló kincsek jelentőségét.

A hazai ipari remekekkel könnyebben szivükhöz férkőzünk, az egészen természetes s ezen a téren az volna első kötelességünk, hogy a magyar iparművészetet bemutassuk növendékeinknek, annak fontosságát megértethessük velök, szellemi törekvéseiket pedig ezek ápolására irányítsuk. Mindezt hazánk ritka népművészetének közvetlen megfigyelése által jobban elérjük, mintha céltalan, értéktelen iskolai kiállításokkal, hiú ambíciók között elforgácsoljuk a gyermekek nemesebb törekvésekre érdemes tulajdonságait.

A legujabb idők jegyében a multé a kézimunkakiállítás épúgy, mint sok legyőzött fonáksága ennek a pedagógia mostohagyermekének. De még sok leküzdeni s javítani való van hátra, fontos reformok várnak e téren mérvadó tényezőkre. Sok idő kell még, hogy ezen a téren az oktatás általában céltudatos legyen, hogy ennek alapján művészi fokra emelkedhessék. A kézimunka-tanítónők képzésének tervbevett reformja reménhetőleg magával fogja hozni ezt az egészségesebb fejlődést.

Pancsova. *Pozman Jolán.*

BULGÁRIA KÖZOKTATÁSÜGYÉRŐL.

A rendes lapszemléknél kicsit bővebben szeretném ismertetni azt a történelmi tanúlmányt, mely a Revue Pedagogique februári számában Jollytól megjelent. Jolly ugyanis Bulgária közoktatásügyének az adatait közli, ezekről az adatokról előadja nézeteit s eleitől végig nagyon tanulságos és lelkesítő minden nehéz viszonyokkal dolgozó, kezdő és rövid idő alatt nagy eredményeket célzó munkára.

Meglehetős nagyszabású és terjedelmes fejlődési kép bontakozik itt ki előttünk, mert jóval az 1878 előtti, ma már hagyományszámba menő korról épp olyan mély elmerüléssel emlékezik meg, mint az iskolák 1878-iki fontos szerepéről s mint az azóta soha meg nem álló folytonos haladásról.

A régi idők felidézése közben hamar elgondolkozhatunk rajta, hogy néha két egymással szembenálló fél között az egyikre milyen fontos politikai tényező olyasvalami is, amit a másik majdnem semmibe sem vesz és hogy az ilyen ellentét nemcsak hogy békés állapotok között harmonikus munka- és erőmegoszlásra vezet, hanem háborús küzdelmek alatt is sikerre vihet olyan fegyvereket is, melyek kezdetben nagyon gyengék. Tudniillik mindjárt bevezetésül elbeszéli a szerző, hogy Bulgária harminc év óta létezik csak, vagyis hogy csak 1878 óta modern állam. Azelőtt a törökök mindent kizsákmányoltak és minden adót saját céljaikra fordítottak. Tanítás azonban már létezett előbb is, mert ezzel a zsarnokok alapjában véve nem törődtek; ebben szabad kezet engedtek a kereszténységeknek. De a kereszténységek maguk is két ellenséges fajtára szakadtak: a görögökre

és a bolgárokra. Szembe állottak egymással a bolgárok türelmes, kitartó, rendszeres munkájukkal, erős és szigorú erényeikkel s a görögök laza erkölcseikkel, természetes könnyedségükkel, brilliáns szellemességükkel és jó modorukkal. A hadsereg török kézben lévén, ez a két fajta már csak ezért is fokozott erővel versenyzett egymással iskolában és templomban a lelkekért. Már a szomorú kifosztogatások idejében is megadták ezzel az iskolának a szokottnál is nagyobb nemzeti jelentőségét s megadták a bolgároknak sok szenvedés árán azt az áldozatra és munkára képes s ma már nem alaptalan vágyat, hogy Keleten a kultúra képviselői legyenek. Mindez azért is sokat mond, mert nem is olyan régen még embereknek sem tartották ezt a kis népfajt, nyelvüket pedig úgy tekintették, mint egy-egy félreeső vidéken tengő, városi életre egyáltalában alkalmatlan nyelvjárást.

A bolgárok nagy céljaik megvalósításában évtizedeken át azért követtek el mindent, hogy a szerencsétlen, szervezetlen nép nyelvében, történetében, jelen helyzetében és hivatásában tanítást nyerjen s hogy lelke, lelkiismerete felébredjen. Akkor sem riadtak vissza a széleskörű iskolázástól, mikor egy-egy szabó vagy varga gyűjtötte maga köré a gyerekeket és kevés pedagógiai tudásával két évig is oktatgatta őket az abc-re; később pedig — a hivatottabb tanítók mellett — pláne nagyon kifejlesztették és terjesztették elemi iskoláikat. 1835 körül már a gimnázium gondolata is felvetődött köztük, hamarosan meg is alapította az első ilyen intézetet két gazdag kereskedő egy kis városban, össze is verődött mindjárt 120 növendékük és a további munkára fordított gondos figyelmükkel elejétől fogva törekedtek rá, hogy innen a többi iskolákba jó mesterek kerüljenek ki. Minden kulturális ügyükben készséggel mentek már akkor külföldre is tanácsért, Franciaország szívesen segítségükre is sietett, de a francia februári forradalom megszakította ezt az összeköttetést. Emellett a kellemetlenség mellett lehetőleg még jobban sújtotta őket az a körülmény, hogy azért minden iskolára engedélyt kellett kérniök a törököktől, hogy ez az engedély

akárhányszor sokáig késett és hogy az engedélyezett iskolában is mindjárt beálltak a véres támadások a legkisebb gyanúra. És mégis annyira fejlődött az iskolaügyük már 1878 előtt is, annyira hozzájárult az 1878-iki eseményekhez, hogy igazán, a szó szoros értelmében Bulgária felszabadítójává vált! Mindebből a leírásból úgy látszik, hogy nagy önérzetükkel és mellette gyengeségük tudatával, nagy bátorságukkal, elszántságukkal, levérő érzésekre rá nem érő komoly előretörekvésükkel s az ilyen erényekből fakadó biztos látásukkal értettek hozzá a bolgárok, hogy jó tulajdonságaikat megtartsák, hibáikból engedjenek és hogy a szellemi küzdelmekből lehetőleg minél kevesebbet fordítsanak kárukra s minél többet javukra!

A fényes siker után Bulgária új korát vázolja az író. Ebben a vázlatban meg azt tünteti fel nagyon érdekesen és nagyon tanúlságosan, hogy az új fejlődéssel egészen ellenkező, noha sokkal kisebb nehézség áll be s hogy további eljárásukra is nagyon jellemző az, ahogyan a küzdelmet felveszik. Mikor 1887-ben I. Ferdinánd trónralépett és komoly, szolid államma alakította Bulgáriát, akkor hamarosan elkészítették, majd kihirdették az általános, ingyenes elemi oktatást és szervezték a közoktatásügyi minisztériumot. Ezután a hatalmas előmenetel után fellépett az az állapot, hogy bizonytalan tapogatózások mellett tudtak csak élni az új vívmányokkal és nem volt sem az államnak, sem a községeknek sem elég anyagi ereje, sem elég képzett embere az új intézményekhez. Így már a természet és a szükség szerint is nagy demokracia hatja át ezt az új rendszert. Demokrácia uralkodik a tanügyi hatóságok különböző fokozatainak és a miniszterium egyes osztályainak a megalakulásában és érintkezésében, a lehető legdemokratikusabb függetlenség terjed el a felügyelők és a felügyeltek között is és mindez talán legjobban kifejezésre jut egy nagyon kicsi, egyszerű «miniszterium-ház»-ban, ahol a folyosókon mindig a legvegyesebb közönség jár-kel s ahol a miniszterhez bármikor bejuthatnak a jelentkezők egy egyszerű kopogtatással. E demokratikus világban nagy a szerepük a sok tagból álló iskola-tanácsoknak,

melyeknek nők is lehetnek tagjai; melyek óva ellensúlyozzák és támogatják a község hatalmát a központi hatalommal szemben és amelyek anyagilag is úgy segítik, de viszont úgy bírják is segítségül az államot, hogy az összköltségekhez képest együttesen körülbelül annyit költenek közoktatási célokra, mint Franciaország. Ugyancsak ezek az iskola-tanácsok községi megválasztással és állami megerősítéssel úgy védik meg egymás között is a tanító tekintélyét és pénzügyi viszonyait, hogy állását és befolyását biztosítják, hogy önképzését és önfeláldozó kulturális tevékenységét becsületbeli kötelességévé teszik. Folytonos megerősödéssel talán elérik majd nemsokára azt a messzire kiható, ideálisan biztató céljukat is, hogy minden 50 házra essék egy iskola s hogy az intézmények kiválóságát nyomon kövesse az egyes állásokat betöltő egyének személyes hivatottsága is! Ami a bolgár iskolák benső szellemét illeti, ebben erős hazafias és állami érzésük megkívánja az iskolák állami jellegét még a papság hatalmával szemben, sőt afelett is, de azért a vallásos tanításnak elég fontos szerepet juttatnak. Teszik ezt nemcsak önmagáért, hanem egyes forradalmi jelenségek miatt is, melyek a bolgár természettel könnyen végzetessé válhatnak, meg teszik azért a nagyszabású, történelmileg is fontos hivatásért, melyet a kereszténység a muzulmánnal szemben betöltött. A harmónikus képzés, hazafias, az életre felfegyverzett polgárok nevelése az, amit a bolgárok elsősorban kívánnak az iskolától s ezt úgy vélik ma is elérni, hogy a haza ismeretére, a természettudományokra és a szakképzésre vetik a fősúlyt. Ez utóbbiban a földmívelés a túlnyomó, még pedig annyira, olyan mély átértéssel, hogy az iskolai törvény nem régen lépett életbe és máris ötszáz földmíves- és kertész-iskolájuk van. Elemi iskolázásuk egy ideig — főleg éppen a minden részről fennforgó gyakorlati elfoglaltságuk miatt — nagyon csekély, a rendes keretekben mozgott; körülbelül összevissza általában csak nyolc hónapra terjed, de talán éppen ennek a rövid időnek a hiányos ismeretnyújtása vezette rá a közönséget és a tanítókat egyaránt az iskolautáni, az esti és a vasárnapi tanfolyamok nagy fel-

lendítésére. A tanítás helyiségei sokszor a lehető legnyomorúságosabbak, sőt egészségtelenek is, de azért sűrűn igénybe veszik azokat; javításuk nem a jóakaraton vagy a közszellemen, hanem a szegénységen múlik s változásuk remélhetőleg mielőbb bekövetkezik. Középiskoláik is szép számmal vannak, sőt köztük fennáll *négy leánygimnázium is;* a fiúknál leginkább a német reálgimnáziumokat választják mintául, a leányoknál még alig van állandó tantervük; a tanárok képzettsége mindenütt nagyon kezdetleges, az iskolalátogatás általában majdnem ingyenes; a növendékek családjainak a társadalmi osztálya a kis-hivatalnokoké és a parasztoké, mert a polgárság itt még csak most van kialakulóban, de az a szeretet és az a tudásvágy, amivel ezeket az iskolákat is felkarolják, sokat igér jövőjükre. Az 1904-ben megnyílt egyetem is valószínűleg jó hatással lesz mindenfokú egyéb iskolára, noha ma még kezdetleges a tudományos felszerelésben, az egész tudományos előképzettségben és az önkormányzat nagy jogának a lehető legáldásosabb felhasználásában. Úgy látszik, hogy nagy garancia a sikerre az az érdeklődés is, melyet a külső művelt világ tanusít Bulgária fejlődése iránt s mely a franciákat és egyikét-másikát a bolgár előkelőségeknek arra készteti, hogy a nagyon nagy német befolyás mellett fellépjenek a francia szellem áldásainak a terjesztésére is.

Persze csak egy tekintettel is ennek a kis törekvő országnak a történetére, mindenki érezheti, hogy nagy kár volna, ha az ilyen fellépés támadó, vagy bármilyen szempontból ellenséges politikai jellegű lenne s ha csak növelné azokat a belső, kulturális súrlódásokat, melyek a már hatalmas egyesületté tömörült tanítók és a kormány között Jolly szerint itt-ott úgyis fel-feltűnnek és meg-megzavarják a kultúrális haladáshoz olyan nagyon szükséges közéleti békét.

Budapest. *Dr. Schmidt Mária.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

A «Revue pédagogique» februári számából, most csak három nagyon fontos értekezést említek fel. Ezekhez tartozik az élő-nyelvek tanárai nemzetközi kongresszusának a világos áttekintése, azután az Ardêche-ban megindított alkoholellenes küzdelem jelentése és végül egy pedagogiai regény ismertetése.

Az első örömmel közli a nevezett kongresszusnak gazdag programmját a tanárképzésről, az iskolai tanításról, az iskolánkívüli és iskolautáni ismeretterjesztő intézményekről; örömmel jelzi azt az óriási lelkesedést, mely a világ minden részéből oly sok egyesületet és oly sok kiváló egyéniséget hozott össze; azt a nagy tartalmas értekezés-mennyiséget, mely Henri Paulin kiadónál már külön könyvalakban is megjelent és azt az egész fáradhatatlan, jól elkészített és folyton továbbdolgozó, nagyreményű szellemet, mely új és régi fegyverekkel egyaránt, komolyan készül a modern humaniorák megteremtésére, azaz emelésére. Beláttatja, hogy helyesen megválasztott szempontok mellett az ilyen kongresszusokra sok megbeszélés vár a tanárképzés tudományos, gyakorlati értékű anyagának a modernfelfogású megállapításában; a tanárok nyelvtudási kiképzése terén a segédeszközök meghatározásában és megszerzésük megkönnyítésében s az iskolai tanítás körül az ige-magyarázás mintájára a többi nyelvtani készség valamint a szókincs didaktikájának a sokoldalú alapos kidolgozásában. Figyelmeztet továbbá arra a nem másodrendű feladatra is, mely abból áll, hogy a sok hozzászólás folytán nagyon meggyarapodott tanítási tárgy-ajánlatokból a legfontosabbat kiválasszák. A *második értekezés* is mély gondolkozással és nagy körültekintéssel megírt cikk. Leírja főleg helyi szempontból az alkoholizmusnak nagy hátrányait kedvező és kedvezőtlen körülményeit leküzdésének mindenféle elképzelhető módját és több felhasznált eszköz eddigi eredményeit. Mindezzel jó példát ad mindenütt, minden társadalmi hiba pusztítására. Majd a *harmadik bírálat* Thierry Albertnek a regényét ismerteti, azt, melyben a fiatal felső-népiskolai költő-tanító a saját életét beszéli el sok őszinteséggel és művészi

közvetlenséggel. Thierry elbeszéli, hogy mennyi szeretettel és lelkesedéssel kezdi meg pályáját s hogy ott mennyi váratlan, a tanáraitól elő nem készített csalódás éri. Csalódás éri a gyerekek részéről, kik együgyüek, kik a tanítást, az embert, az életet nem értik, minden beszédet félreértenek, az ő ideáljaival, az ő izlésével szemben közönyösek és természetes osztályhivatásuktól idegenkednek. Csalódás éri önmagával szemben is, amennyiben sok önküzdelem emészti, a különböző pedagogiai és társadalmi felfogások, azután meg lelkiismereti forrongásai, tévedései s későn felismert önkénytelen nem-őszintesége miatt. Belátja, hogy legfőbb megnyugvását egyedül abban találhatja meg, ha nem az ő tanítói személye, hanem a munka iránt ébreszti fel a bizalmat — s ezt a belátását be is vallja. Az ilyen és ehhez hasonló vallomásai a leírás után szép fejtegetéseket mondatnak bírálójával; a gyermek sem túljó sem túlrossz; emberré csak épen *fejlődő*, de *fejlődő* természetéről; a népiskolának arról a nagy, noha el nem túlozandó feladatáról, hogy tanulóiból szabadlelkű, felvilágosodott embereket, de amellett alkalmazkodni tudó polgárokat neveljen; a tanítói lelkiismeretnek az utmutatásban szükségszerűen éber, de a határtalan érzékenykedésben veszedelmes gondosságáról, azután meg ennek az alapjában véve irányregénynek művészi kvalitásairól, művészi hatásairól, irányzatossága dacára is nem kigondolt meséjéről, nem erőltetetten elhelyezett tendenciáiról. És a regény, ennek a leirása s az erre tett megjegyzések azt a benyomást is könnyen felébresztik az olvasóban, hogy az ilyen fiatal tanítók életéből hiányzik a pihentető, szórakoztató, a vezető, a gyerekek befolyását ellensúlyozó, a könyveknek eleven életet adó, a friss munkakedvet folyton ébrentartó jó társaság.

A márciusi füzetből kiemelem azt a mozgalmat, melyet a francia és angol nők együttesen indítottak Mme de Staël emlékművének a felállítása érdekében. És ebből az alkalomból a sok miszticizmus és különösség mellett Pellisson Maurice felhasználja minden lelkesedését, tudását, kutatását, ékesszólását annak a bizonyítására, hogy ez a zseniális irónő nő volt minden bátorságában és félelmében; minden becsvágyában, hiúságában és nehezteléseben; egész megjelenésében, érdeklődésében, gondolkozási és dolgozási módjában; összes munkáiban, munkái felfogásában és kivitelében; kis és nagy befolyása érvényesítésében és közéleti vétkeiben s erényeiben; hogy mindebben nő óhajtott maradni és hogy mindebben egész német nőiesnek akarta megtartani, nőiesnek igyekezett megerősíteni. Élénk figyelmet fordít arra a szokására, hogy írásai egy-egy részének kibocsátása előtt társaságot hivott magához; felvetette, megvitatta a tárgyát s másnap ezalatt a hatás alatt meg is írta az egész fejezetet.

Meghatóan leírja, hogy mennyire kivált a békítésben, az egyesítésben, meg a fájdalmak csillapításában; hogy mennyire főérzésévé vált a közéletben is a részvét és hogy az egész francia közszellemet mennyire gazdagította jó szívben, együttérzésben és mély kedélyben. Pelisson jellemrajza nyomán jobban megértjük Mme de Staël írás- és gondolkozásmódjának azt a nagy művészetét, mellyel a női fogékonyságnak, alakító tehetségnek, szuggeráló és alkalmazkodó képességnek olyan jó alkalmat tudott adni az érvényesülésre! Megértjük a nőkérdés kialakulásában azt a hatását, mely már akkor régen mozgalmat kezd, hogy a női gyengeségből lehetőleg minél több erővé alakuljon át; hogy a női erő megerősített hatalommá és a női lélek közvetlen úton-módon is az egész emberiség javává váljék és hogy a könnyen szétforgácsolódó ideges női szellem itt-ott összpontosító körülmények közé kerüljön! Annál jobban megértjük mindezt, minél visszatetszőbbnek tünnek fel nagy tulajdonságai mellett kicsinyes intrikái. És az ilyen megértés után a humaniórák tanításában is jobban megéreztethetjük mindazt, ami a női ideálok szépségében szívhez szól!

Ezt az elmélkedést követi Chemin Camille beható méltatása Meredithről a XIX. század nagy angol regényírójáról. Chemin kiterjeszkedik az író hosszú életére, rokonszenves és gazdag lélektől sugárzó egyéniségére, biztos írói fejlődésére, ideáljaira és sikereire; érdekes műveinek könnyen összefoglalható meséire és néhány szóval is jól elénkállítható alakjaira. Megeleveníti előttünk munkásságának nagy gazdagságát, mélységét; arisztokratikus, a kiváló izlésüek tetszésére irányuló ambicióit és azt a kitartó vágyát, hogy a regénynek filozófiai értéket kölcsönözzön. Sok művészi lendülettel egész essai-t ad az elgondolkozó mosolyról, az igazi, fenséges komikai vénáról, arról, ami szerinte ennek a költőnek az értékét nagyon emeli, ami rokon benne a franciákkal, ami megbizható jelzője a magas műveltségnek és jó ápolója az emberi haladásnak. Hálás szeretettel, szép kritikai tanításban emlékezik meg róla és meghatott csodálattal tárja fel egyrészt azt az emelkedett szerepet, amit a szerelemnek, a szerelemben a lelkek közösségének és harmoniájának tulajdonít, másrészt azt az életbevágó jelentőséget, melyet a közérzés érzékének tulajdonít s mely filozófiáját végeredményben ennek az érzéknek a filozófiájává teszi!

És csodálatos összhangban a következő cikkhez Rostand Chantecler-je szolgáltatja a thémát. Chantaroine Henri ad számot lehetőleg pártatlanul, azokról a bölcselkedő benyomásokról és megfigyelésekről, miket ez a darab rá tett. Összefoglalja a darab alapeszméjét és foglalkozik hősével, az élet, a világosság és a derült munka hirnökével. Majd behizelgő szelidséggel és tárgyi-

lagossággal igyekszik közelférni az író munkájához, ennek a történetéhez, fejlődéséhez, lelkéhez, ahhoz a belső költői forrongáshoz, szórakozáshoz, álmodozáshoz, beszélgetéshez, mely mindig jobban és jobban szívébe zárja azt, amit az életből kiválaszt, mely mindegyre többet, jobban, szebben lát meg benne, mint más ember, s melyben a holnap felragyogó szépsége a ma gazdag életét dicséri. Majd behatóan elemzi ebben a tragediában a mezei költemény kedves derült báját; a szentimentális vígjáték és dráma nagy szenvedélyeit, összeesküvéseit s összeütközéseit a mélyértelmű és találó szatira finom erkölcs- s jellemrajzát s a fantasztikus költemény kimeríthetetlenül gazdag alaki szépségeit. Közben rámutat Rostand irodalmi tanulmányaira meg egy-egy személyes szenvedésére, közéleti fájdalmára, melynek messziről és változottan szóló viszhangja fel-felcsendül a kis szárnyas udvar sok különböző hangjában is.

Végül pedig még egyszer áttekintve egy-egy ilyen «Revue» tartalmát elmondhatjuk, hogy mindezeket a tárgyakat és gondolatokat jellemzik azok a vonások, miket épen a Chantecler előadása alkalmából a francia birálók olyan büszkén emlegettek a francia «genie»-ben. Jellemzik rend és világosság, lelkesedés és «esprit» jellemzik azok a jó tulajdonságok, melyek egymással olyan szoros kapcsolatban vannak s melyeket a francia nyelv és irodalom tanulása olyan sok áldással szerettethet meg mindenütt. *S. M.*

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A magyar nők a Mikszáth-jubileumon lelkesedéssel vették ki a munkából részüket. Amint a Kisfaludy-Társaságnak 1909 március havában tartott havi ülésén a jubileum eszméje felmerült, a magyar nők egy kis csoportja azonnal értekezletre gyűlt össze s megalkotta a több mint 120 tagból álló «Hölgybizottságot», megbeszélték, hogy mi módon vegyenek részt a nők Mikszáth jubileumán s mi módon szerezzenek minél több örömet a nagy irónak. Az értekezlet már az első alkalommal három indítványt fogadott el. Először, hogy a magyar nők csatlakozását bejelentik a Kisfaludy-Társaságnak, másodszor, hogy a székes-fővárost küldöttségileg felkérik, hogy a jubileum alkalmából egy utcát Mikszáth nevéről nevezzen el; harmadszor, hogy felhívást intéznek Nógrád vármegyéhez, hogy méltó módon ünnepelje meg a vármegye nagynevű szülöttjének jubileumát. Az így megalakult Hölgybizottság Rudnay Józsefné és Zsilinszky Mihályné társelnöksége mellett egy évnél tovább tartó munkássága a legszebb eredményeket mutathatta fel. Még 1909 tavaszán készítettek egy nagy piros esernyős kerti butorcsoportozatot, hogy az horpácsi kertjében várja az írót. Az asztalra erősített ezüstlapon e szavak állanak: «Mikszáth Kálmánnak Szent Péter esernyője alatt, pipaszó mellett eltöltendő derült órákat kivánnak a «Veresházból» és a magyar nők egy kis csoportja. 1909.» A pipaszót egy selmeci pipa jelképezte, melyet a selmeci asszonyok, — élükön Király Ernőnével — készíttettek, hogy a Selmecen töltött iskolai éveire ez is kedvesen emlékeztesse. Mikszáth szülőházát emléktáblával jelölték meg és a ház elé két emlékfát ültettek. Eredményes mozgalmat indítottak az iránt, hogy Mikszáth szülőfaluját Szklabonyát (Kürtabonyt) *Mikszáth-falvá*nak nevezzék el. Két szép oltárterítőt küldtek Mikszáthfalva templomának, (Hepp Anna művészi festése) s úgy intézkedtek, hogy az emléktábla felavatása alkalmával tartott isteni tisztelet alkalmával használják ezt először, amikor a falu gyermekeinek és öreg szegényeinek játékokkal és ajándékokkal szereztek örömet. A Hölgybizottság legfényesebb sikere azonban a két Mikszáth-est volt, melyet szintén ők rendeztek, az Uránia színházban, április 22—23 án. A költő fantáziájában termett alakok élethű ábrázolása gyönyörködtető látvány és költői élvezet volt a nagy közönségre és magára Mikszáthra is, ez apotheozis-szerű ünnepeltetését mindkét este gyönyörködve nézte végig. Ez előadások létrehozása Zsilinszky Mihályné érdeme,

a rendezés sikere elsősorban Herczeg Ferencznek köszönhető, kinek lelkes segítőtársai voltak: Hrabovszky Júlia, Nemes Mihály és Halmos István. A főváros előkelő fiatalsága örömmel működött közre az élőképek alakításában, az irodalmi és művészi sikert pedig egyrészt Herceg Ferenc és Lampérth Géza, másrészt Szerény Zoltán, Hajdú Marcelné, Aczél Ilona, Rózsahegyi Kálmán és Hajdú József biztosították. Ezen előadások tiszta jövedelme jótékony célra jutott; a bizottság ugyanis 1000—1000 koronás alapítványt tett le a Gyermekszanatórium javára Mikszáth és Mikszáthné nevére. A magyar nők ezen szeretetteljes hódolatából kifolyólag az Országos Nőképző Egylet nagy alapítványt tett Mikszáth Kálmán nevére, melynek kamataiból mindenkor egy magyar író leányát nevelik a bentlakó növendékek között. Az erre vonatkozó alapítási okiratot a Corvinák styljében díszesen kiállítva, a május 16-iki nagy jubileumi ünnepen nyújtották át. Ott nyújtották át azt a két kedves bronztárgyat is, melyet iróasztala díszéül készíttettek. Az egyiket, *Bede Annát* a nénje tartozását leróni akaró palóclánykát, Szendéné Dárday Olga mintázta, a másikat a «brezói ludakat» (Mikszáth Kisf. Társ. székfoglalójának a címe) ifj. Vastagh Györgyné, Benczúr Olga. A jubileumi ünnepen a «Hölgybizottság» 20 taggal képviseltette magát s mindenik tag egy-egy babérágat helyezett Mikszáth elé az emelvényre, mint vezetőjük, Zsilinszky Mihályné kifejezte: «szeretetük és hódolatuk erdejéből.» Hogy a Hölgybizottság maga elé tüzött feladatát fényesen megoldotta, s Mikszáthnak gyöngéd és szerető lelkesedésükkel valóban sok örömet szereztek, ezt nagyon kedvesen maga Mikszáth ismerte el, midőn a jubileumán kijelentette, hogy «az asszonyok szereztek nekem legtöbb örömet, nekik köszönhetem Mikszáth-falvát» . . . . Mikor a Hölgybizottság utolsó ülésén Zsilinszky Mihályné mindezekről beszámolt, a jól teljesített feladat tudatával oszlatta fel a bizottságot. Történetírói tisztünkből kifolyólag kiemelhetjük, hogy munkásságuk az összes magyar asszonyok háláját elnyerte.

*

Magyarország közoktatásügye 1908-ban. «A m. kir. kormány 1908. évi működéséről és az ország közállapotairól szóló jelentés és statisztikai évkönyv», melyet a m. kir. miniszterelnök terjeszt a törvény értelmében évről-évre az országgyűlés elé, 1910-ben megjelent, s annak a közoktatásügyre vonatkozó különlenyomatát folyóiratunk is megkapta. A roppant nagy anyaghalmazból, mely a magyar nemzeti műveltség fokozatos és folytonos fejlődésének kétségbevonhatatlan bizonyítéka, kiemeljük a nőnevelésre vonatkozó következő adatokat. Örömmel említi fel a miniszteri jelentés a középiskolák keretében a felsőbb leányiskolák fejlődését, melyről mi 1909 október—novemberi füzetünkben már beszámoltunk. A jelentés kiemeli, hogy ez intézetekben a főzőtanfolyamok szervezése részben megtörtént, részben folyamatban van. A felsőbb leányiskolák közül a budapesti a szakvizsgát tett nőtanárjelöltek pedagógiai gyakorlatainak megszerzésére nyujtott alkalmat. Állami felsőbb leányiskola 17 volt; Arad, Békéscsaba és Fiume kivételével mind internátussal kapcsolatosak; községi felsőbb leányiskola van négy (internatus nélkül); felekezeti

11 (hat r. kath. négy ref. és egy ág. h. ev.), társulati egy, magánjellegű kettő, valamennyi internatussal kapcsolatos. Összesen 505 tanár (köztük 318 rendes) tanított ez intézetekben; 335 tehát $^3/_4$ része tanítónő (köztük 201 világi és 36 apáca). A 35 felsőbb leányiskola összes fenntartási költségei $2^1/_4$ millió K-t meghaladják s ebből csupán az állami intézetekre $1^1/_2$ millió K költség esik. Közel 6000 leány látogatta az intézeteket, csupán az államiakat 3317. Leánygimnázium 1908-ban három volt és pedig egy állami, 1 községi és 1 társulati, mind a három Budapesten, (a negyedik Zágrábban) s a tanárok között 13 nőt is találunk. Az *egyetemeken* összesen 286 nőhallgató volt 1908-ban és pedig Budapesten 230, Kolozsvárott 24, Zágrábban 32. A bölcsészeti karon tanult 150, az orvosi karon 42, a gyógyszerészeti tanfolyamon 5, rendkívüli hallgató volt 84. A *népoktatásról* szólva, a jelentés a *kisdedóvók* fokozott mértékben való fejlesztéséről emlékszik meg; 100 új óvónői állást rendszeresítettek s így a rendesen alkalmazott óvónők száma 2123-ra emelkedett, ezek 2632 óvodában működtek, melyekben kivülök még 467 képesített és 1296 nem képesített dajkát is foglalkoztattak. Az óvodákba összesen 245,730 gyermek járt. Ezen óvóiskolák számára 9 óvónőképző-intézet nevelt óvónőket, és pedig egy állami, hat róm. kath., egy ág. hitv. ev. és egy társulati. Ezzel szemben az elemi népiskola I—VI. osztályába 1.882,500 tanuló járt (964,908 fiú, 917,992 leány járt), illetve az ismétlő iskolásokat is számítva 2.314.850 tanulója (köztük 1.228,490 fiú és 1.186,380 leány) volt az elemi iskoláknak. Az iskolába be nem írt tankötelesek száma 472,669 volt, köztük 231,690 fiú és 240,669 leány; vagyis a közel $2^1/_2$ millió iskolába járó mellett csaknem félmillió volt az iskolába nem járó iskolakötelesek száma, kereken 20%. Ezen átlag alatt messze elmaradt nagyon sok törvényhatóság, különösen a Királyhágón túl eső törvényhatóságok területén. Igy érthető az analfabéták nagy száma hazánkban, mely még mindig 39—41%-ját teszi a hat évesnél idősebb lakosságnak. Egy nagy hiányát árulja el nőnevelésünknek az iparos inasiskolákra vonatkozó kimutatás, hol a 71,000 iskolába járó fiú mellett csak 277 leányt találunk, mert leány-inasiskoláink — noha nagy szükség volna reájuk — még alig vannak. A felső népiskolák száma 15, köztük 10 leányiskola, melyekbe összesen 383 leány jár. *Polgári leányiskola* van 275 (fiúiskola 145), a leányiskolák közül állami 77, községi 50, felekezeti 105 (r. kath. 72), társulati 7, magán 36, melyekben összesen 41,000 leány tanul és ezeken kívül $2^1/_2$ ezer tesz vizsgálatot. A polgári leányiskolák között *internatussal* kapcsolatosak az összes r. kath. felekezeti iskolák (72), továbbá három községi, három gör. kath., két ref., három ág. ev. és egy gör. kel., tehát összesen 84. *Tanítónő* működik az elemi iskoláknál összesen 8183 (köztük 847 apáca); felsőleánynépiskolánál 28 (apáca 10), polgári leányiskoláknál 1535 (apáca 408). Az elemi iskolák számára 34 elemi *tanítónőképzőben* nevelnek tanítónőket (nyolc állami, a többi felekezeti); a polg. leányiskolák tanítónőit hat intézetben (egy állami és öt felekezeti) képezik.) A tanítónőképző intézetek kettő kivételével mind internatussal kapcsolatosak. Tanul az elemi képzőintézetekben: az államiakban 1240 tanítónő-jelölt, a felekezetiekben 3193 (r. kath. 2257); a polgári képzőkben az államiban 182,

az öt felekezetiben 274. Tanít ez intézetekben 210 nő, köztük 138 apáca. (A tanerők összes száma 444). A *női kereskedelmi tanfolyamok* száma 27 volt, 1706 leánytanulóval. A *képzőművészeti főiskolán* 89 nő tanult; az Iparművészeti iskola *háziipari osztályán* közel 500, kiket 105 szaktanítónő tanított. Sok nő tanult a *zeneiskolákban* is, de itt nemek szerinti kimutatást nem találunk. (A tanulók összes száma 6177. *Árvaházakban* 2103 leányt neveltek (2464 fiút), *vakok* intézeteiben 187-et (336 fiút); *siketnémák* intézeteiben 495-öt (698 fiút), *hülyék* intézeteiben 110 leányt (204 fiút). Gyermekmenhelyeken 15,475 leányt (19,077 fiút); szeretetházakban 250 leányt (746 fiút), *javítóintézetekben* 155 leányt (702 fiút). *Bábaképzőben* tanult 649, börtöniskolában 166 nő (5935 férfi). Ezek az adatok természetesen sokban módosultak azóta s az 1910. évi népszámlálás — ha létrejön — kétségtelenül még kedvezőbb képet nyújt a magyar nők művelődési viszonyairól.

*

A tanító és a tanítónőképzők új vizsgálati szabályzata. A vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1910. évi 34034. számú rendeletével új szabályzatot léptetett életbe a tanítók és tanítónők képesítésére nézve. A szabályzat első sorban azon az óriási megterheltetésen kíván segíteni, mely a tanítójelölteket az összes — négy évfolyam alatt tanult — tárgyakból egyszerre tett vizsgálat által sujtotta. Az új szabályzat rendelkezése szerint jövőben a négyéves tanfolyam befejezése után a hit- és erkölcstanon kívül csak a pedagógiai és a nemzeti szempontból legfontosabb tárgyakból (magyar nyelv és irodalom, magyar történet és alkotmánytan, Magyarország földrajza) tartozik szóbeli vizsgálatot tenni, a többi tárgyakból évfolyamonként tett vizsgálatain nyert érdemjegyeit iktatják oklevelébe. A tanári testületekre több munkával fog ugyan az így megosztott képesítő vizsgálat járni, mindamellett országszerte örömmel és elismeréssel vettek tudomást az új rendelkezésről, mely kétségtelenül a képesítő vizsgálatok színvonalának emelkedését és behatóbbá, komolyabbá válását fogja — minden könnyítés dacára is — maga után vonni.

*

Az Alexander-jubileum. Április 15-én az Egyetem kupolatermében meleg, benső ünneplés folyt le. Alexander Bernátot, az egyetemi tanárt, a kitünő filozófust és írót ünnepelték, tanártársai, tanítványai és jóbarátai. Velük ünnepelt azonban az egész nemzet tanárvilága, kik mesterüknek vallják Alexandert és velük, különösen a tanulni vágyó magyar asszonyok nagy serege, kik olyan mélységes hálát éreznek Alexander iránt, amiért őket Budapesten tartott népszerű előadásaiban és sok szép írásaiban olyan élvezetes módon kioktatta s bennük a mélyebb, komolyabb tanulás iránt való vágyat fölébresztette. Szerkesztőségünknek és ezeknek a tanulni vágyó asszonyoknak nevében csatlakoztunk mi is az ünneplőkhöz, a jót kívánókhoz, a köszönetet mondókhoz. Hogy ezeket a jókívánságokat, ezt a köszönetet itt a nyilvánosság előtt tesszük meg, arra alkalmat szolgáltat nekünk az *Alexander-Emlékkönyv* megjelenése, melyet a Franklin-

nyomda igazán finom ízléssel állított ki, s melybe Alexander barátai és tanítványai az ünnepelthez méltó, becses tanulmányokat írtak. Erre az irodalmi eseményszámba menő kötetre még visszatérünk itt most csak azt kívánjuk megjegyezni, hogy az *Alexandernak* szánt ünnepi ajándék, mindnyájunknak szellemi gazdagodását jelentheti, ha azt igazi elmélyedéssel tanulmányozzuk. Ezért hívjuk fel arra itt olvasóink figyelmét. Az «Alexander-ünnep»-ről való megemlékezésünket Alexander «*Vallomás*»-ának különnyomatban való megjelenése aktuálissá is teszi. Ez a vallomás a «Budapesti Hirlapban» látott napvilágot, s a Budapesti Hirlap nyomdája adta ki. A jubileumon köszönetül mondott beszédje Alexandernek e «Vallomás». Sajnos nem közölhetjük az egész beszédet, felékesítjük legalább folyóiratunkat a beszéd következő befejező szakaszával, mely Alexandert, mint filozófust és mint embert, oly gyönyörűen jellemzi. «Vallomásomat pedig azzal zárom, hogy tartalmi tekintetben életemnek és tanításomnak, gondolkodásomnak és irodalmi működésemnek legfelső pontja, melyhez mindenem kötözik, fűződik: az idealizmus. Vallom a szellem primatusát. Vallom a haladás, fejlődés, evolutio elvét, de olykép, hogy annak egyedüli eszközlője a gondolat. Hiszek a gondolatban, mint a világot megváltó erőben. Némelyek ezt intellektualizmusnak nevezik és ezzel szemben a voluntarizmus sötétségébe vetik magukat, ahol semmit sem látnak világosan. Igenis, az élet minden emberi érték forrása és az élet tettben nyilvánul. De a tettnek egyedüli biztos vezére a gondolat, az életértékek legfőbbje, a világos, az öntudatossá vált, a hatalommá növekedett gondolat. Az igazi tettek a gondolati tettek. A gondolat az alfa és az omega. A gondolaton át akarjuk az életet emelni. A világ titka nem az élet önfenntartásában rejlik, hanem az élet önkifejtésében. Az élet önkifejtése pedig a gondolatban rejlik. A gondolkodó élet az élet teljessé tétele. A filozófia pedig nem egyéb, mint kipusztíthatatlan törekvésünk az életnek ebben az értelemben teljessé tételére. Azért tekinthetjük mi tanító emberek a mi munkánkat szacerdociumnak. Kis emberek vagyunk, de nagy ügy szolgálatában állunk, a nemzet szellemi élete teljessé, világossá tételének szolgálatában . . .» Beszéde végén megköszöni az őt ünneplőknek azt az emelkedett érzést, mely az ünneplés alatt valóját átjárta; mi pedig köszönhetjük neki azt a szellemi élvezetet, melyet «Vallomásával» mindnyájunknak szerzett.

*

Kismarton magyarosodása, mint folyóiratunknak írják, sokat köszönhet Kelemen Gizellának, a kismartoni állami elemi iskola tanítónőjének. Az 1881. évben megnyilt fiú- és leány-polgári iskola hatalmas lökést adott Kismartonban a magyarosodásnak. A kisdedóvódák és elemi iskolák magyar nyelvű előadása is nagyban elősegítették a magyarosodást, de hogy a németajkú nagyközönség a magyarosodás iránt rokonszenvvel viseltetik és hogy ma már kizárólag magyarul lehet értekezleteket, gyűléseket és előadásokat tartani, azt leginkább Kelemen Gizellának lehet tulajdonítani. Midőn ezelőtt 20 évvel ezen lelkes honleány a kismartoni *városi* népiskolánál működését megkezdette, a tanítási nyelv valamennyi népiskolában német volt és ő

mégis, tanítótársainak ellenzése és a szülők ellenszenve dacára kizárólag magyar nyelven tanított. Midőn Kelemen Gizella évről-évre fényesebb eredményt mutatott fel nyilvános vizsgáin és midőn tanítótársai és a közönség előtt fényesen bebizonyította, hogy leánytanítványai a magyar nyelvet iskolájában tökéletesen elsajátították, ezen fényes eredmény hatása alatt úgy a városi népiskolákban, valamint a felső- és alsókismartonhegyi népiskolákban is idővel a Kelemen Gizella által elért fényes eredmény morális hatása alatt a tanítási nyelv — magyar lett. Kelemen Gizella nemcsak az iskolában, hanem azonkívül társadalmi úton is sokat tett a magyarosításért. Évről évre rendezett tanítványaival és a város előkelő családjainak ifjúságával *magyar nyelvű* műkedvelői előadásokat, melyekkel a nyelvet és a magyar írókat megkedveltette.

A magyarosítás terén kifejtett tevékenységéről és fáradságának eredményéről azonban Kelemen Gizella április hó 17 én számolt be legfényesebben. Ugyanis a herceg Esterházy Miklósné védnöksége alatt álló kismartoni kisdedóvóegyesület javára Kelemen Gizella a Fehér rózsa vendéglő nagytermében hét pontból álló ifjúsági előadást rendezett, amely előadáson 70 gyermek szerepelt. A műsor negyedik pontja a «Testvérek» című népszínmű volt, amelyben leginkább olyan leánykák és fiúk szerepeltek, akiknek szülei egy árva szót sem tudtak magyarul, sőt nem is magyar állampolgárok. Lélekemelő látványosság volt minden kismartoni magyar emberre, amint a teljesen német szülőknek gyermekei a legtökéletesebb kiejtéssel beszélték a magyar nyelvet és a darabban előforduló palotás-táncot, az arató leányok és legények magyar ruhában, magyar érzéssel, vidáman táncolták. Az előadáson csak magyar nyelv hangzott s hogy azt *egész* Kismarton szívéből élvezte, a város magyarosodásának legvilágosabb bizonyítéka. Ezért a «Soproni Napló»-ban Szente Pál ügyvéd fejezi ki a város köszönetét Kelemen Gizellának, ki előtt mi is örömmel hajtjuk meg ezúttal az elismerés zászlóját.

*

Fürdői kedvezmények a Mária Dorothea-egyesület részére 1910-ben. 1. A *budai Császárfürdőben* mérsékelt árú fürdőjegyek. 2. *Keszthely-Hévízfürdőben* két tagnak három-három hétre ingyen fürdő és gyógydíjmentesség. 3. *Csízi* jód-bróm forrásfürdőkben az elő- és utóidényben a gyógyhely-illeték és a fürdők árából 50% engedmény. 4. *Tusnádfürdőn* a gyógy- és zenedíj elengedése. 5. *Koritnicán* több tagnak a főidényben a lakás, fürdők, gyógy- és zeneilletékből 20%, az elő- és utóidényben 30% kedvezmény. 6. *Tarcsán* a főidényben a fürdők árából, gyógy- és zenedíjból 25% engedmény. 7. *Vihnyén* több tagnak, sőt a családtagoknak is, az I. különfürdők kivételével, bármely más fürdő árából 50%; az elő- és utóidényben, azaz június 30-ig és aug. 23-tól szept. 15-ig a lakás árából is 50%. 8. *Rajecfürdőben* az elő- és utóidényben az I. oszt. tükörfürdők és a lakások árából 50%, az étkezésnél 10% kedvezmény. A főidényben június 30-tól aug. 20-ig, az I. oszt. tükörfürdőnél 50%, a lakásból 15% és az étkezésből 10% engedmény. 9. *Szent László* (Püspök-) fürdőben, Nagyvárad mellett, az egyesület tagjai május, június, augusztus és

szeptember hóban naponta hat koronáért kapnak teljes ellátást, két személyes szobát és I. oszt. fürdőt. 10. *Báró Kozmitza-féle Erzsébet királyné* sósfürdőben az egész idényben kedvezményes fürdőjegyek. 11. *Gyertyánligeten* az egész idényben három tag részére a lakás, fürdő, gyógy- és zenedíjból 30% engedmény. 12. *Pöstyénfürdőben* az egyesület négy tagja kap a kád- és medencefürdők árából 25% kedvezményt. 13. *Buziás* vasasfürdőben a fürdők árából (a moorfürdők kivételével) az egész idényben 30%; az elő- és utóidényben az igazgatósági lakások árából 30%. 14. *Lipikfürdőben*, Szlavoniában, az egész idényben a fürdők, gyógy- és zenedíjból 50%; az elő- és utóidényben az igazgatósági lakások árából is jelentékeny engedmény. 15. *Algyógy* vasas, kénes hévvízű fürdőben egy tag részére a lakás árából 50% és ingyen fürdő, több tagnak a lakás és fürdők árából 25% és az étkezésből 15% kedvezmény. 16. *Menyházán* a fürdőépület földszinti szobáit 1 kor. 60 fillérért kapják meg tagjaink. 17. *Előpatakon* máj. 15-től júl. 1-ig és aug. 20-tól szept. 30-ig a gyógy- és zenedíj fele, a lakás árából 50%. 18. *Balf* kénes iszapfürdőben az egész idényben a fürdők árából és a gyógydíjból 50%. 19. *Daruvár* vasas és iszapfürdőben, Szlavoniában három tag részére a lakás és fürdő árából 50% engedmény, a gyógy- és zenedíj elengedése. 20. *Feketehegyfürdőben* máj. 15-től jún. 30-ig és aug. 20-tól szept. 30-ig a lakás árából 75%, a fürdő árából 25%, a zene- és gyógydíj elengedése. Fürdői kedvezményért az egyesületnek csak tanítással és neveléssel foglalkozó nőtagja folyamodhatik, de csak úgy: ha kérvényéhez mellékeli a folyó 1910. évre szóló tagsági jegyét. A bélyegmentes kérvény a Mária Dorothea-Egyesület elnökségéhez címezve, Budapestre, VIII. ker., Orczy-út 6. szám alá küldendő.

*

Üdülő leányinternátus Szentiványi Csorbatón. 1356 méter magasságban, *július 10-től augusztus 20-ig 12—16 éves leánykák részére.* Teljes pensió 300 korona. Német, francia, angol társalgós. Jó felügyelet. Vérszegény leánykáknak a magaslati fenyves levegő kitünő. A tisztelt szülők kéretnek leánykáikat mielőbb bejelenteni. Bővebb felvilágosítással szolgál *Rajner Margit* Lőcse.

*

Gyászrovat. A besztercebányai m. kir. állami felsőbb leányiskola tanári testülete igaz, mélységes fájdalommal tudatta *Litschauer* Teréznek besztercebányai m. kir. állami felsőbb leányiskolával kapcsolatos internátus igazgatónőjének élete 50-ik évében f. évi május hó 2-án történt elhunytát. A megboldogult huszonöt évig oly áldásosan és annyi lelkesedéssel és odaadó buzgalommal működött a nőnevelés terén, hogy emlékét tisztelet hála fogja kartársai és növendékei lelkében őrizni.

*

Gyászlapon jelenti a m. kir. állami nőipariskola igazgatósága és tantestülete *Szemián* Ágostonné szül. Mihálovics Matild m. kir. állami nőipariskolai tanítónő folyó év május 12-én történt elhunytát, kinek buzgó munkássága és hivatásának végtelen szeretete lelkesítő példaként fog lebegni.

IRODALOM.

A TRAGÉDIA EREDETE, VAGY GÖRÖGSÉG ÉS PESSZIMIZMUS. Irta: *Nietzsche Frigyes.* Fordította s bevezetéssel ellátta *Fülep Lajos.* A «Filozófiai Irók Tára» XXIII. kötete. Budapest 1910. Franklin-Társulat. 262 lap. Ára 5 K 20 f.

A «Filozófiai Irók Tára» tekintélyével csak olyan írót támogat, aki erre a kitüntetésre valóban méltó. Ez a tapasztalat igaznak bizonyult most is, mikor a Tár *Nietzsche* kötetét tanulmányozzuk. Fülep Lajos «A Tragédia Eredete» című művét a nagy német filozófusnak nem csak szépen és jól fordította, hanem olyan bevezetéssel látta el, mellyel nemcsak Nietzsche ezen művét teszi világossá, élvezetessé, hanem Nietzschét magát is érthetővé, felfoghatóvá sőt szeretővé-bámulatraméltóvá teszi az olvasóra nézve. Az ilyen vezetőkre bátran bízhatjuk magunkat, ha olyan súlyos gondolatok rengetegébe lépünk, mint a melyet Nietzsche nagy szelleme alkotott. Sőt kívánatosnak tartom, hogy ne is lépjünk e rengetegbe ilyen megbízható vezető nélkül. Sokan kárát vallották már eltévelyedésüknek. Ennél a kötetnél — noha nagy nyereség filozófiai irodalmunkra nézve, hogy az eddigi jórészt szemelvényes Nietzsche kötetek mellett egy teljes munkával gazdagodik — mégis nem a szerző, hanem a fordító Fülep Lajos érdekel bennünket. Ő a mienk, fiatal és — mint a «*bevezetésből*» látjuk izmos tehetség és alapos filozófiai tanultsága van. Tőle sokat remélhet, várhat a magyar filozófiai irodalom, melyet a *Tár* szerkesztői Alexander Bernát és Bánóczy József hatalmasan fellendítettek; de a melynek sok komoly munkásra van még szüksége, hogy megizmosodhassék. *a. a.*

*

GERTRUD BAUMGARTEN. Regény. Irta: *Detter L.* Megjelent Strassburgban és Leipzigban, Singer József udvari könyvkereskedésében. 539 l. Ára?

Folyóiratunk szűk tere nem engedi, hogy — mint óhajtanók — a külföldi irodalom nevezetesebb termékeire is felhívjuk olvasóink figyelmét. Ezuttal azonban kivételt kell tennünk. Gertrud Baumgartent ki kell emelnünk a német szépirodalmi művek sorából, melyekkel általában nem foglalkozhatunk; könnyen tehetjük ezt, mert Gertrud Baumgarten csak címében és formájában regény, tartalma és lényege szerint hatalmas agitáló irat a nőnevelés helyesebb, jobb

irányítására és hatalmas védőirat a nők intellektuális és erkölcsi tulajdonságai mellett. *Gertrud Baumgarten*, szegény leány, akit tehetsége, erős akarata és nemes érzése kiváló állásba segít, míg gazdag, de hiányos neveltetésben részesült ifjúkori barátnői erkölcsileg és anyagilag tönkremennek. Gertrud egyenlő értéket érez magában fiu pajtásaival. «Amit te megtanulsz, én is megtanulom, amennyit te dolgozol, annyit én is dolgozom.» Ez az elve kis leány korától kezdve, mely egész életében kitartásra, bátorságra serkenti s élte erejét arra a feladatra szánja, hogy a nők önállóságra és kenyérkereső munkára való nevelését elősegítse. A könyvnek sok szépsége van s még azok is élvezettel olvashatják, kik irányával egyet nem értenek. Nálunk széltében írjuk beszéljük azokat az eszméket melyeket Gertrud Baumgarten hirdet s melyek elterjesztését mi is kívánatosnak tartjuk. Romániában oly nagy feltünést keltett e könyv, hogy a királyné kívánságára és költségére lefordították s minden leányiskola könyvtárának megküldték. A fordítást erősen német tulajdonságai miatt nem tartjuk nagyon kívánatosnak; de az átdolgozást, vagy egy hasonló irányú és értékű magyar könyv megjelenését őszintén óhajtjuk.

a. a.

*

Komjáthy Jenő és a festőművészek. Hét új könyv megjelenéséről szerzünk most tudomást, melyek részben Komjáthy Jenő műveinek új kiadásai, részben a róla írt kritikai tanulmányokat tartalmazzák.

1. Deutsche Gedichte aus dem Hauptwerke. 2. Szemelvények költeményeiből. 3. Kritikák gyűjteménye Komjáthy Jenőről, 4. «Éloa», hitveséhez írt költeményeinek ciklusa. 5. Ujabb kritikák. 6. Aforizmák. 7. «A Homályból» című főművének II. kiadása.

Minde munkák successive bárkinek teljesen ingyen küldetnek meg, a ki Komjáthy Győzőhöz (Budapest, I. Alagut-utca 4.) fordul egy levelezőlappal. (A három első kötet már meg is jelent.)

A művek forgalombahozatalának ezen szokatlan ideális módját a magyar festőművészek áldozatkészsége tette lehetővé. 2—2 képet adományoztak: báró Mednyászky László, özv. Lotz Károlyné (férje hagyatékából) és Lich Ferenc; 1—1 képet: Benczúr Gyula, Boruth Andor, Bosznay István, Fanta-Alkony István, Ferenczy Károly, Feszty Árpádné, Góth Mór, Iványi-Grünwald Béla, Kacziány Ödön, Kernstock Károly, Komáromi Kacz Endre, Kriesch Aladár, Kosztolányi-Kann Gyula, Lakos Alfréd, Márk Lajos, Nádler Róbert, Nagy Sándor, Nemes Mihály, Olgyay Viktor, Pentelei Molnár János, Rippl-Rónai József, Szentmiklósy Zoltán, Tardos-Kremer Viktor, Zemplényi Tivadar és Halász Hradil Elemér Kassán.

*

A rejtelmes Lhassza Tibet felkutatása ma a földrajzi tudomány egyik legaktuálisabb problémája s tekintettel arra, hogy ehhez a rejtelmes, zárkózott országhoz Ázsia két vezető hatalmának, Angolországnak és Oroszországnak lényeges érdekei fűződnek, fontos világpolitikai probléma. Ennek megoldásához járult hozzá igen nevezetes

adalékokkal az az angol katonai expedició, amely az 1903—1904. években Lhassza, buddhista szent város kikutatására indult. Az expedició eredményeit *Waddell* L. Austine írta meg angolul s műve most jelent meg *dr. Schwalm* Amadé átdolgozásában, mint a *Lóczy* Lajos szerkesztése alatt megjelenő «Földrajzi Társaság Könyvtára». Mint Lóczy Lajos a könyv előszavában mondja, Waddell leirásai Lhasszáról valószínüleg még jó sok ideig, ha nem is az egyedüliek, de mindenesetre a legjobbak maradnak. Az olvasmánynak is rendkívül érdekes könyvet dr. *Schwalm* Amadé nagy gonddal, eleven stilusban s tárgyi dolgok helyes ismeretével ültette át magyarra s szemléletes voltát nagy mértékben fokozza a 25 szép szövegkép és 48 pompás műmelléklet. A nagyon tetszetős kiállítású könyvet a Lampel R. (Wodianer és fiai) cég adta ki; ára 9 korona.

*

Szinyei Merse Pál. *Malonay* Dezső Szinyei Merse Pálról igen szép monografiát írt a *K. Lipich* Elek szerkesztésében megjelenő «Művészeti Könyvtár»-ban. A pompás kivitelű, a mester minden nevezetesebb és jellemző művét szép reprodukcióban közlő kötet rendkívül érdekesen mondja el Szinyei Merse Pál fejlődését, küzködéseit, meghasonlását, visszatérését a művészethez s újabb pompázó virágzását. Az életrajzban Malonyay beállítja Szinyeit kora művészetének levegőjébe s úgy fejti ki nagy műtörténeti jelentőségét; egyes műveit, géniuszának termékeit élvezetesen, szinte érdekfeszítően jellemzi, úgy hogy a könyv olvasmánynak is a legérdekesebbek közül való. Szinyei Merse Pál monografiáját a Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és fiai) czég adta ki; ára díszkötésben 8 korona.

*

Dürer. A «Művészeti Könyvtár» című vállalatban, amely nemcsak legnagyobb arányú, hanem legbecsesebb és kiállításra is legszebb művészeti monografiai vállalatunk, most jelent meg *Dürer Albrecht*, a nagy német művész monografiája *Felvinczi Takács* Zoltántól. Dürert Magyarországhoz is köti egy szál: atyja magyar származású volt, a békésmegyei Ajtós községből vándorolt ki, mint ötvös legény, Németországba s úgy telepedett meg Nürnbergben, ahol a nagy művész élt és dolgozott. Szép illusztrációk kitünő reprodukciókban közlik Dürernek minden jelentékenyebb festményét és metszetét. Takács Zoltán munkája tehát épen azt adja, amire a művészet iránt érdeklődő magyar olvasónak leginkább szüksége van: olyan jellemző tájékoztatást, amelynek alapján megnyílnak előttünk a mester művészete élvezésének minden forrásai. A «Művészeti Könyvtár»-nak, melyet *K. Lippich* Elek szerkeszt, még az idén, az ősz folyamán egy igen érdekes kötete fog megjelenni: a finn *Öhquist* János munkája a finnek művészetéről. A Dürer-monografiát Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és fiai) r. t. adta ki; ára díszes, finom izlésű kötésben 8 korona.

*

Munkácsy Mihály életrajza. *Móricz* Zsigmondnak, a kitünő irónak új könyve jelent meg az «*Iparosok Olvasótára*» című vállalatban. Munkácsy Mihály életét mondja el benne élvezetes, vonzó előadásban s megérteti az olvasóval a művész nagyszerű egyéniségét. Ugyane vállalat egy másik új füzetében *Kerekes* György mond el sok jellemző és érdekes adatot a magyar céhek történetéről, a harmadik új (kettős) füzet pedig «*Hasznos olvasmányok*» cím alatt tanulságos és szórakoztató olvasmányokat ad *Sárándy* Istvántól, *Zulasoszky* Andortól, *Várnai* Sándortól, dr. *Széchy* Ákostól, *Heller* Richárdtól, *Gelléri* Mórtól és *Tarczai* Györgytől. Az «Iparosok Olvasótárá»-t *Mártonfy* Márton szerkeszti és Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r. t. adja ki; egy-egy szám ára 60 fillér.

Fizikai ***Kémiai***

Földrajzi ***Természetrajzi***

stb.

tanszereknek legjobb beszerzési forrása

ERDÉLY ÉS SZABÓ

laboratoriumi felszerelések és tanszerek gyára

Budapest, VIII., Baross-utcza 21.

Mechanikai gyár. *Üveglechnikai műhely.*

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.